

בית טוביה

את כל כלי-בית טוביה

(נחמיה י"ג ח')

והוא חלק רביעי מספרי

בית יהודה

יכלכל

תוכחה ומוסר, ומאמרים נאים,
אשר עוררתי, לימים הנוראים,
לתועי כינה, להשיב מחטאים,
ולשפר מעשיהם, לימים הבאים,
חצבתי מאמרי, מראש צרים,
ושאבתי מבארות, חפרוה שרים,
ממקראי קדש, מרום הרים,
ומבעלי התלמוד, המה הגבורים,
ילדי רעיוני אנוש, פחות הערך,
מכיר מקומו, בין שפלי ברך,
מושך הקסת, לפי תומו,
ומדבר בלשון, בני עמו,
אשר פרי עטו, עודם סמדר.

מאתי מאיר יואל לבית וויגאדער

העליתי על הגליון, פה עיר דובלין

ונדפס בעה"ק ירושלם תובב"א

בשנת תרע"ד לס"ק

ברפוס הגדול לעווי ושותפיו הי"ו

אדרעססע שלי

M. WIGODER

33 GROVE PARK

RATHMINES

DUBLIN

חצבתי עמודיה שבעה

(א) דרוש לר"ה

(ב) דרוש לר"ה באופן אחר

(ג) דרוש לכל נדרי

(ד) דרוש לנעילה

(ה) דרוש שני לנעילה

(ו) דרוש שלישי לנעילה

(ז) דרוש רביעי לנעילה

בית טוביה

מאמר א.

דרוש לראש השנה

יום הדין בכו מאימת הדין, וגם רלו להתענות, ואמר להם נגד התענית „לכו אכלו משמנים“, ונגד הבכי אמר להם „אל תעזבו“ (ועיין שם בבאור מלבי"ם) וכדאיחא (ירושלמי פ"א דר"ה) על הכתוב כי מי גוי גדול, אשר לו אלהים קרבים אליו כהי אלקינו בכל קראנו אליו (דברים י' ז'). ובילקוט על הכתוב שם (רמז תתכ"ה) איחא באריכות יותר וז"ל בנוהג שבעולם ארס יודע שיש לו דין לובש שחורים ומתעטף שחורים כו', לפי שאינו יודע הייך דין יולא, אבל ישראל אינו כן לובשים לבנים, ומתעטפים לבנים כו' ואוכלים ושמחים בר"ה, לפי שיודעין שהקב"ה עושה להם נסים, ומציא דינם לכף זכות, וקורע להם גזר דינם. אי"כ מדוע נלטוינו להקט בשופר דוקא, שקילו מטיל פחד ורעדה, כמ"ס (עמס ג' י') אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו? ע"ז בא אסף ומזכיר הטעם, ואמר, יען שכל המועדים —, המה לזכרון על הטובות שנעשו לנו בעבר, בשנים קדמוניות. פסח וזכרון הוא לזיאת מלרים, אשר

הנה רוח ה' אשר דבר צפי אסף קרא ואמר (יהלים ט"א ד') תקעו בחדש (ר"ל ציוס ר"ח תשרי) תתקעו בשופר. ואם ישאל השואל מה בין ראש חדש הזה שתוקעין בו בשופר מכל ראשי חדשי השנה שתוקעין בהם רק בחוללות? כמו שכתוב (במדבר יוד יוד) וציוס שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשיכם ותקעתם בחצוצרות על עלתיכם וגו', ולא עוד אלא שהיום הוא ג"כ מועד, כדאיחא (ערכין יוד) דר"ה ויו"כ איקרי מועד, יבמועד מלוה הוא לענג נפש, ולשמח בו, כמ"ס (דברים ט"ז יוד) ושמחת בחגך, ומלינו כתוב מפורש בספר (נחמיה ח' ב') ויבא עזרא הכהן את המורה לפני הקהל וגו', וכל מבין לשמע, ביום אחד לחדש השביעי (הוא יוס סל ר"ה, רש"י) וגו', ויאמר נחמיה וגו', היום קדש הוא לה' אלקיכם, אל תתאבלו, ואל תבכו וגו', אכלו משמנים, ושתו ממתקים וגו', כי קדוש היום לאדוננו, ואל תעצבו, כי חדות ה' היא מעוזכם, כי כאשר הבינס עזרא שהיום הוא

אשר בו ילאנו מעבדות לחירות. שבוועות אשר בו נתן לנו תורה אחת והבדילנו מן ההוטים. סבות לזכרון, כי בסכות הושבתי את בני ישראל בהויתי אתם מארץ מצרים" (ויקרא כ"ג כ"ג) שלא יכם שרצ ושמש. אך לא כן החג הזה, אשר בו מסבכים כל המוקרים משנה הבאה העתידים לבא, ויגדל האדם לימים הבאים, אשר עוד בערפל החולותיו, ומי כהחכם יודע פשר דבר, הרוואה את הנולד? לכן אם גם ישראל בכלל, לובשים לבנים, ומתעטפים לבנים ואוכלים ושמים, יחדו מאימה הדין פן יבולע להם ויהיו לכליה חלילה, לפי שהכלל יידעין שהקב"ה עושה להם נסים:

אך לא כן הוא ביחיד שעליו לחרוד ולפחד שחל לא יעשו לו נס, ואם יעשו לו נס ינכו מזכיותיו, כדגרסינן (שבת ל"ב) לעולם אל יעמוד אדם במקום סכנה, לומר שעושין לו נס ואם יעשו לו נס מגבין לו מזכיותיו, כו', ולכן איך יערב לנו אכול משמים ושהה ממתיקים ביום שכל אחד ואחד נשפט לפי מעשיו, אם לשבט או לחסד, וכל באי עולם יעברון לפניו כבני מרון, ואמרינן (ריה י"ה) מאי כבני מרון? הכי תרגימו כבני אימנא (ככבים שמוגין אותן לעשרן ויולאין זה אחר זה בפסח קטן שאין שנים יכולים ללאת בבת אחת, רש"י) ר"ש בן לקיש אומר כמעלה בית חורון כו', ומטעם זה אין לנו אומרים שירה ב"ה וביו"כ, אף שהם איקרו מועד, וכדגרסינן (ע"כין י"ד) ר"ה ויו"כ דאיקרו מועד, ואקדיש בעשיית

מלאכה לימא? (הלל) משום דר' אבהו דא"ר אבהו אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבש"ע מפני מה אין אומרים ישראל שירה לפניך ב"ה ויו"כ, אל אפשר! מלך יושב על כסא דין וספרי חיים וספרי מתים פתוחין לפניו, וישראל אומרים שירה?

משל למה הדבר דומה לאחד ששט באניה בין לורי מכשול ואבני נגף המשתרעים על קרקע הים, ואם חסלף דרכה ותסור מדרך הישר תאחז האניה — בלורים ואבני נגף "ותחפזון לרסיסים, ואז גם היושב בה מעותד למקרוה רעות שונות, והיחבן כי בעת כזאת שתעבור האניה ארחות ימים אלו ישר שירי וזמרה, ולא יבא מורד בלבו? רק יתברך לומר שלום יהיה לי ולא יקראני אסון? כן לא יוכל לב האדם היחיד, להיות נכון ובטוח ביום הדין כי יעשה לו נס, וילא דינו לאור, והוא "יען כי ב ב ב ה ליום ה' ג ג ג:

ואם תשאלו א"כ מדוע איננו מהענין ב"ה כמו ביום הכפורים כדי לחלות ולחנק פני עליון ברוח נשברה כי לא הכשל האניה בלורי מכשול ולא תאחז בפגעי הזמן רק ינהלנו למחוז "תפלטנו בטח? ע"ז אשיב לכם כי חק לישראל הוא, ולא נדע הטעם, רק עלינו לקיים את אשר נאמרה לנו בקבלה ע"י עורא הכהן, אל תתאבלו (בר"ה) ואל תתעלבו, כי חדות ה' היא מעזכם, אך מדוע שתוקעין ביו"ט של ר"ה בשופר דווקא, שקולו משיל אימה ופחד, דבר זה יש לו טעם והוא כי

עד שאל תחתית, וכמו שלא ידע
הרב בעת שלא מביה"מ של "פארייד"
כי כלו ימיו ומת כלו, כן לא ידעתי
בנפשי, בעת שילאתי מביה"מ ד"קאמדין
סטריט* בשנה העברה, כי חלי גויתי
מתה, ותאכל חלי בשר, וכשבאתי
לביתי ברכתי לרעיתי, בשנת חיים
טובים, בשנת ברכה ושלום, ולא
ידעתי כי ברכתי לה בצרכה לבטלה,
שכבר נגזרה גזרה כי תגזר מארץ
החיים, ועוד מעט ותשכב בין שוכני
דומה, ותנוח בשלום על משכבה.
וגם שאר הנעדרים מביה"מ פה
אשר גועו וגאספו אל עמם בזמן
קצר, האם הם ידעו יום המיועד להם
ללכת אל בית מועד לכל חי, ולנוח
שמה עד קץ הימין?

ואיתא במד"ר (שה"ש ו' ב') על
הכתוב, "דודי ירד לגנו"
דודי זה הקב"ה, ירד לגנו, זה
העולם, לערוגות הבשם, אלו
ישראל, לרעות בגנים, אלו בתי
כנסיות ובתי מדרשות, וללקט
שושנים, לסלק את הצדיקים
שבישראל:

והנה גם פה בעיר דובלין
ירדה מדה קדין בעוה"ר
בשנה העברה ולקטה השושנים
הבצחיים ויקירי ערך מביה"מ דפה,
וכמוהם כמוני לא ידעו בראש השנה
העבר, כי בעוד מעט ירדו מהבמה,
ולא ישובו להתענג מנעם החלד עוד,
לכן

משפט לאלהי יעקב, ויען כי
מעט בני האדם שקולים אז במאזנים
ישאו יחד, וידמה ליושב באניה
המטורפת בים, שזועקין ומריעין
עליה חולי ישמעו ב"א ויחששו לבוא
לעזרה*), כן אנו חוקעין ומריעין
היום בסיפור כדי שישמעו מילי יושר
מלאכי רחמים, ויעוררו עלינו מדת
הרחמים ונחלץ מן המלך:

ואפטר שזה הוא מליצת הפייטן,
סדר לנו לומר אחר
התקיעות דמעומד היום הרת עולם
כו', והבאור לזה נבין ע"פ דברי
הנביא (ישעיהו י"ז) כמר ה' ה'
תקריב ללדת, תחיל תזעק
בחבליה, בן היינו מפניך ה',
פי' כי כמו האשה היולדת תחיל
ותזעק מרוב חבליה ולא תדע מה
יולד יום, אם בן קיימא, או נפל
כל יחזה שמש, בן היינו מפניך ה',
באשר כי היום יעמיד במשפט
כל יצורי עולמים, ולא נדע מה
יולד יום, יען בבסה ליום חגנו,
רבותי! הנה במקום זה אשר
אנכי עומד עמכם פה

היום, עמד בשעה ההיא בשנה העברה,
הרב הג' המנוח ר' אהרן ליב
גליקקמאן ז"ל, והטיף לכם דברי
מוסר ותוכחה אשר ילאו מקרב לבו
הטהור, והורה לכם דרכי התשובה
להטותכם לתחיה, והוא בעלמו לא
ידע כי תחתיו תאכל אש ותלהט

(*) כדאיתא (תענית י"ט.) על אלו מתריעין בשבת כו' ועל הספינה המטורפת בים
ר' יוסי אומר לעזרה, ושירש"י לעיל שם דף י"ד, שזועקין לבני אדם שיבואו לעזרה
כו' עיי"ש:

לכן תקעו בחדש שופר להחריד לבות בני האדם ולעורר אותם מ'משנתם למען ישובו בכל לבבם, והטעם שאנו לריכין לחרד מאימת הדין יען בכסה ליום חגנו :

ומי לנו גדול מאדוננו דוד המלך ע"ה, אשר גם הוא לא ידע עמו והתחנן במו פיו ואמר, הודיעני ה' ק"י, א"ל גורה היא מלפני שאין מודיעין ק"ו של בו"ד, ומדת ימי מה היא? גורה מלפני שאין מודיעין ימיו של אדם (שבת ס"ק ב"ב מדליקין ל') והטעם כדי שיהי' האדם כל ימיו בתשובה ולא יאמר, עוד היום גדול, לא עת עוד להאסף אל בית מועד לכל חי. כדמלינו ברבי אליעזר שאמר שוב יום אחד לפני מיתתך, שאלו לו תלמידיו, וכי אדם יודע

איזה יום ימות? וא"ל וכ"ס ישוב היום שמה ימות למחר, ונמצא כל ימיו בתשובה, (שם קנ"ג) :

ועתה ידידי! הנה בא העת להקיץ מתרדמת

הזמן ולישא עינינו על העת הנוכחי, להתבונן על מצבנו היום, כי בכל ימי השנה כל איש טרוד הוא בעסקיו, מכובד בסכני הפרנסה יחג ויגוע כשכור, ולא יתעורר אף רגע לאמר **באו חשבון**, לחשוב מחשבות בחשבון הנפש ובחשבוננו של עולם. אך היום כאשר השלכתם הסבל מעל שכמכם והתקבלתם כלכם לביהמ"ד לקבל פני השנה החדשה הבאה עלינו לטובה, עוררו נא והתעוררו, והתנערו מעפר **בהדא תרנגולתא דמתנערה מן קטמא*** (סדרש בראשית ע"ה) והתבוננו

(*) וכבר הנאתי בספרי **מנחת עני**, אשר חברתי על סדר התפלה דברי הרב המגיד מדובנא ז"ל שכתב בהפסטר שופטים באור נאה לדברי המדרש אלו, וזהו קצור לשונו, הרעון בזה כי הקביה ידו פשוטה לקבל שנים תיכף כשינחמו על מעשיהם הרעים, ויתחרטו חרטה נמורה לבלתי יעשו עוד הרעה, ואף כי הלא העמיק הרחיב בלכם זמן רב, והוסיפו הרע ימים רבים, עכ"ז לא יכבד הקב"ה להתעסק בדחיית הלא, כימים אשר התעסק בלהבתו ובקרבנותו. רק תיכף בשעה קלה, אם ישובו מדרכם בתשובה שלמה אז היא בוקעת ועולה עד כסא הכבוד כו', וזהו שרמזו ז"ל במאמרם **התנערי מעפר כו'**, **בהדא תרנגולתא דמתנערה מן קטמא**, פי' כמו התרנגולת, גם אם כל היום תחבק אשפות ותתפלל בעפר עכ"ז אם אך תניע עצמה להתנער מעפרה, נמטע קט תעמוד נקיה, כן גם בני ישראל, גם אם ארכו להם ימי חטאם, בכל זאת בתנועה קלה יתבררו ויהיו נקיים כו' עיי"ש באריכות דבריו המתוקים.

והמתקתי בדבריו הנעמים אלו, חרוז אחד משיר ר' שלמה הלוי, מקבלת שבת **התנערי מעפר, קומי לבשי בגדי תפארתך עמי כו'**, כי הנה המתגלגל באפר ומתפלג בעפר, גם אחרי קומו והתנער, לא יוכל ללבוש עליו מיד בגדי כבוד, ושמות יקרות, רק לריק מקודש לחוץ גופו, ולנקות את בשרו בצורית, אבל לא כן את בחולת ישראל, **התנערי מעפר, ותיכף ומיד קומי לבשי בגדי תפארתך עמי**, כי בשעה קלה

והחבוננו על מדת טובו וחסדו הגדול, כי לא הכביר הקב"ה התשובה על האדם משא כבוד אשר יכבד ממנו, ולא העמים על זוארו עגלה המלאה לה עמיר, באשר שהוא מקור הטוב ורולה בתשובת רשעים לבל ירח ממנו נדח, לכן היטב הקב"ה ג"כ להקל ממנו עול התשובה, והוא רק חרטה על העבר וקבלה על העתיד, ולא עוד, אלא אפי' על ידי הרהור תשובה יהפך לאיש אחד ברגע קלה, מרשע גמור לזדיק, וכדאיתא בתלמודא (קדושין כ"ט) המקדש את האשה על מנת שאני צדיק אפילו רשע גמור מקודשת שמה הרהר תשובה בלבד, ואמרינן במסכת (ברכות ז.) טובה מרדות אחת בלבד של אדם יותר מכמה מלקות, ולא עוד שאם יתעורר לתשובה ע"י עצמו, בלי מקילים ומעוררים מאחרים, וזרס יא הגורל כי יספה או יבוא יומו, הקדים תפלה לזרה אזי ירוח הרבה, והתועלת מזה שלש הדינה:

(א) כי יגלל מיסורים וחליים רעים, שהן באים למרק עונותיו של אדם, וכדאיתא (שם ה') נאמר ברית במלח, ונאמר ברית ביסורין, מה

ברית האמורה במלח, מלח ממחקה את הבשר, אף ברית האמורה ביסורין יסורין ממרקין עונותיו של אדם, ובמס' (אבות פ"ד בשנה י"א) תשובה ומע"ט בתרים בפני הפורענות: (ב) שלא יחלה, כי אם יחלה חלילה אז מלבד שזריך זכות לקום מחליו, וכדאיתא (שבת ל"ב) לעולם יבקש אדם רחמים שלא יחלה שאם יחלה אויברים לו הבא זכות והפטה, ואם גם עלה למטה ונפל יש לו עוד לבקש פרקליטים גדולים שישיב לאיחיו, וכן הן התשובה והמעשים טובים, אשר על ידיהם היה יכולת צידו מקודם למנע המחלה, וכדאיתא (ע"ר מי שחלה ונטה למוט אוזרים לו התורה, אדם יא לשוק יא דומה צעיניו כמו שנמסר לסרדיוט כו', עלה למטה ונפל, יא דומה צעיניו כמו שהעלוהו לגדרוס לידון, שכל העולה לגדרוס לידון, אם יש לו פרקליטים גדולים נצול ואם לאו אינו נצל, ואלו הן פרקליטין של אדם תשובה ומעשים טובים:

(ג) אם לא שב ממכה ראשונה והלך קרי עד שהוכה כמה פעמים, אזי העמיק הרחיב עי' עינו יותר, באשר שמלבד

(א) כי יגלל מיסורים וחליים רעים, שהן באים למרק עונותיו של אדם, וכדאיתא (שם ה') נאמר ברית במלח, ונאמר ברית ביסורין, מה

חסור עוניך וחשאתך תכופה, ואז, על יד בן ישי בית הלחמי "קרבה" אל בפשי גאלה, וכדאיתא (סנהדרין צ"ח) כהוא סיפור דיב"ל אשכח' ללחיה דהוא קאי אפתחא למערתא דר' יהושע בן לוי, אל אימתי אתי משיח? אל זיל שיילי לדידיה, כו', אל היום! אתי לגביה אליהו כו', אל שקורי קא משקר בך, דאמר לי היום אחינא ולא אחי, אל הכי אמר לך "היום אם בקולך תשמעו" ואמרינן (תענית י"ז) רבי אומר, אומר אני כהנים אסורין לשחות יין לעולם כו', מ"ע מהרה יבנה בית המקדש, ובעינן כהן הראוי לעבודה וליכא:

ואל בגדיכם, וישבו אל ה' אלקיכם, כי חנון ורחום הוא, ארך אפים ורב חסד, ונחם על הרעה, וכדאיתא (נדה ע'): כתוב אחד אומר, כי לא אחפון במות המת, וכתוב אחד אומר כי חפץ ה' להמיתם? ומתרגלינן כאן בעושין חשובה, וכלן בשאין עושין חשובה:

לכן אחי ורעי! נחפשה דרכינו ונחקרה, ונשובה אל ה' בעוד מועד, טרם שנחתם הגז"ר, כי כתב אשר נכתב ונחתם בטבעת המלך אין להשב, וכדאמרינן בתלמודא (שם) כתוב אחד אומר, כי לא ישא פנים, וכתוב אחד אומר, "ישא ה' פניו אליך"? ומתרגלינן לא קשיא, כאן קודם גזר דין, כאן לאחר גזר דין, והיה כאשר נחזק לבבנו לשוב בחשובה שלמה על העבר, ונקבל על עצמנו לבלי לחטא עוד לעתיד, אז הקב"ה ימחה כעב פשעינו וישליך במלולות ים כל חטאתינו, ונחיה, ונראה, ונירש טובה וברכה, ונכתב ונחתם לשנת חיים טובים, ונזכה לשנת פרנסה וכלכלה ושנת גאולה וישועה במהרה בימינו אמן ואמן:

שמלכד שלא שז על ידי מחשבה טובה, מרלונו הטוב, עוד האמיץ לבו לבלי חת גם אחר שנלקה ונשנה, ונמלא שהוסיף עון על חטאת, וכאשר אמרו חז"ל (אבות פ"ד מ"ב) הוי ריץ למצוה קלה, ובורח מן העבירה, שמצוה גוררת מצוה, ועברה גוררת עברה, ששבר מצוה מצוה, יען כי אם האדם יזכה לקבל שכר בעד מעשיו הטובים הקב"ה חדי ציה, וע"י חדות ה' שזא על ידו נתוסף לו מלוה עוד, באשר שהוא היה הממלא נחת רוח לכביכול, ושבר עברה שנהנה ממעשיו הרעים בעוה"ז בזה הוא מכעים ומקליף להקב"ה וילקה ע"ז, ואז מלבד שלא נתמלא על ידו רעון הבורא, עוד הוסיף עין בזה, שלער להקב"ה על ידי לערו הבא לו ע"י המלקות שנלקה בעד חטאתו, וכדאמרינן (חגיגה מ"ו) בזמן שאדם מלטער, שכינה מה אומרת? קלני מראש, קלני מזרועי, ולכן שבר עברה עברה: **על זה** הרים הנביא יואל קולו כשופר, וקרא בשם ה' ואמר (יואל ב' י"ג) וקרעו לבבכם

והוא מדרש זוטא, אשר דרשתי לפני קהל עדת ישרון
בבית המדרש של פארייד, ביום א' של ר"ה שנת תרס"ז לפ"ק.
פה עיר דובלין.

מאמר ב.

דרוש לר"ה

רבתי!

הולך ודור בא והארץ לעולם
עומדת (קהלת א' ד') וכיון שהארץ
לעולם עומדת, ובני אדם לעשני השדה
הן דומין, הללו נולדו והללו נובלין
(עירובין ל"ד) לכן לא יפלא בעינינו
שבמשך עשרין וארבע שנים, רבים
עלו וירדו מבמת החזיון, ואחרים
לקחו מקומם:

אבן יש מקום להשואל לשאל
שאלה עמוקה ועמומה, מדוע
ברא הקב"ה את האדם בחומר כלה
ונפשו, עד שהאדם אשר עמד פה
לפני עשרין וארבע שנים, לא היה
יכולת צידו לעמוד פה גם היום, ולא
ברא אותו מחומר מולק קשה כאבן
וכברזל שקיימים לאורך ימים? ואם
נאמר כי זה נגזר עלינו ע"י חטא
אדה"ר שקללו ה' בקללה נמרצה
„בימעפר אתה, ואלעפרתשוב“.

וכלחות ההלמודא (שבת נ"ה) מ"מ
קנסת מיתה על אדה"ר? מזה קלה
לוייתו ועבר עליה! יפלא עוד בעינינו
הנה אם הוא המרה את פי ה', רק
הוא הפר את מותו, מדוע נסבול
אנחנו? אם אבות אכלו בסר
מדוע שני בנים תקהינה?
(ירמיה ל"א א'), והלא כבר נאמר
„לא יומתו אבות על בנים,
ובנים לא יומתו ע"י אבות,
איש בחטאו יומתו“ (דברים כ"ד כ"ז),

וע"כ

הנה אנכי עומד היום לפני הקהל
הקדוש הזה, אשר עמדי
לפניכם גם בשנה העברה, ולפני
עמד פה כמה שנים להצדל בין חיים
למתים, הרב הנפטר ר' אהרן ליב
גליקמאן ז"ל, אשר בטח לא נמח
עוד זכרונו מכם, ולא שכחתם המוסר
והסובחה אשר הטיף לפניכם, רק
חרותים המה על לוח לבכם, ובמו
חי יעברו כבני מרון כל המושכלות
והרעיונות אשר דרש דרש לפניכם, כי לו
היה נמחה דבריו מקרב לבכם, אזי
בטח בניתם ליון (ר"ל העמדתם
מלכה) על קברו, דאיהא במסכת
(שקלים ד') חין עושין נפשות ללדיקים,
דבריהן הן הן זכרונו, לכן אם לא
בניתם ליון על קברו עודנה, זאת היא
לראיה נאמנה כי עוד לא נשכחו
דבריו מכם, וחרותים על לוח לבכם
עודנה:

והנה במשך העשרים וארבע שנה
מעת נתיסר הבהמ"ד פה,
כמה עלו על במת החזיון, פה וכמה
ירדו, וא"כ פן ישאל השואל, מדוע
לא נשאר המטיף הראשון אשר עמד
פה לפני עשרים וארבע שנה להטיף
דבריו גם היום? ומדוע ירדו הם
מהבמה, ואחרים לקחו מקומם? —
על שאלה זו כבר הקדים קהלת
בספרו בששונה נכונה, ואמר דור

ח דרוש בית טוביה לר"ה

לענוש להנשמה גם בעוד היתה מונחת בגוף חזק וחומר נלחמי?

(ג) דליתא (סנהדרין צ"א) אמר לו אנטינוס לרבי, גוף ונשמה יכולין לפטור עצמן מן הדין, כיצד? גוף אומר נשמה חטאה שמיוס שפירשה ממני הריני מוטל כאבן דומם בקבר ונשמה אומרת גוף חטא שמיוס שפרשת ממני, הריני פורח באויר, כלפיד, ח"ל אמשול לך משל למלך ב"ו, שהיה לו פרדס נאה, והיה בו בכורות נאות, והושיב בה שני שומרים, אחד חגיר ואחד סומא, ח"ל חגיר לסומא, בכורות נאות אני רואה בפרדס, בא והרכיבני ונביאח לאכלס כו', לימים בא בעל הפרדס, ח"ל בכורות נאות היכן הם? ח"ל סומא כלום יש לי עינים לראות? ח"ל חגיר כלום יש לי רגלים להלך בהם? מה עשה הרכיב חגיר ע"ג סומא, ודן אותם כאחד כו', וא"כ יפלא לנו ביותר מדוע לריך מקודם להפריד הנפש מהגוף ולהחזירה אח"כ אחר הפטירה, הלא טוב טוב היה אם לא הפרידס כלל, והיה דן שניהם ביחד בעיד האדם בחיים חיותו? ! (ד) כי לו היה האדם חי לעד וקיים לנלח אז היה בידו לעמוד כל הימים ולשרת בקדש, וכמו שאמר המלך חזקיהו (ישעי' ל"ח י"ג) חי חי הוא יורד וגו', וכן אמר המלך דוד (תהלים ל"ו י"ד) הירדך עפר היגיד אמתך? ואם המיתה באה בשביל החוטאים שאלמלא היו מתים היו מוטאין והולכין? הלא ידוע הוא לנו שאלת הפילוסופין להזקנים ברומי ע"ז

וע"כ לריכין אנו לאמר, כי המיתה הוא עונש על מעשי הנעדר הלא טובים, ואין מיתה בלא חטא (שם) ויען כי אין צדיק בארץ אשר יעשה רק טוב, ולא יחטא (קהלת י' כ"ו) לכן איש בחטאו יומת, וכמש"כ (תהלים ס"ו י') אני אמרתי אלהים אתם וגו' אכן באשר שחנלחם מעשיכם באדם תמותון וגו' (ע"ז ה') אבל גם ע"ז יש לנו לשאל ד' שאלות.

(א) האם מעטים המה היסורים וחללים רעים אשר עלולים לנא על האדם בעודו בחיים חיותו [ומי מאחינו בני ישראל, אשר יד ה' לא נגעה בו? זה הוא עני, וזה הוא מדוכה ביסורין ר"ל, ואמרינן (עירובין ס"א) שלשה אין רואין פני גהינם, דקדוקי עניות, חולי מעיים, והרשות, זה יש לו לער משארו וזה מקרובו זה מדודו וזה מגואלו] ומדוע הי' לו להוסיף ע"ז המות?

(ב) האם עונש המיתה הוא אחרית וסוף ליסורי הגוף? הלא אנחנו מאמינים בני מאמינים, כי אחר שיפרד האדם מהעולם הזה וילך בדרך כל הארץ, אזי יובא לפני כסא המשפט בעולם העליון, לתת דין וחשבון על כל מפעליו, ולהשיב תשובות ישרות על שאלות רמות וכשגבות, כמו נשאת ונתת באמונה? עסקת בתורה? פלפלת בחכמה? (שבת ל"א.) ומי יובא במשפט, ומי יענש? אם לא הנשמה אף שהיא נלחמי, א"כ מדוע לא היה אפשר

צדיק וצדיק מרא עוממו,
[ופירש שם המהרש"א ז"ל כי השכל
שהוא יתבדק ב"ה נותן הוא לפי
יכלתו, שהוא בלתי בעל גבול וכו'"]
אלא לפי המקבל, שהוא בעל תכלית,
א"ל אביי, וכי אפשר לומר כן?
והלא כבר נאמר, מי מדר בשעלו
מים? ושמים בזרתתכן, "א"ל מאי טעמא
לא שכיחת באגדתא? דאמר במערבא
משמי' דרבא בר מרי עתיד הקב"ה
ליתן לכל צדיק וצדיק ש"י
עולמות כו', ובאותן עולמות יהיה
יכולת להאדם לקבל שכרו (*):

וברעיון הזה כבר בארתי בחבורי
מנחת עני על סדר
התפלה, מה שאנו אומרים בשבת
בשעת הולאת ס"ת **שברא עוה"ז**
ועוה"ב, ברצונו וברצון כל
יראיו, פי' שברא עוה"ז לשמור
לעשות ולקיים, כדאמרינן (עירובין כ"ב)
היום לעשותם, ועוה"ב שהוא
בלי גבול ותכלית לקבל שכר, וכדאמרינן
(ס"א) **ולמחר לקבל שכר**, והוא
ברצונו, באשר שהקב"ה שהוא מקור
הטוב רזה לשלם שכר טוב ליראיו
בלי גבול ותכלית, וברצון יראיו,
שגם הם חפלים להמתין יותר עד
למחר, כדי שיהיה אפשר להם אז
להגיע שכר גדול בלי גבול ותכלית,
מלקבל שכר פעולתם מיד בעוה"ז
בגבול ותכלית:

ועתה אחרי הודיע לנו אלקים כל
זאת

(ע"ז נ"ד:) אם אלקיכם אין רלונו
בעכוס מפני זה אין מבטלה?
אמרו להם, אילו לדבר שאין העולם
לריך לו היו עוזבין היה מבטלו,
הרי הם עוזבין לחמה וללבנה ולחמלות,
יחד עולמו מפני השמים? אלא
עולם כמנהגו נוהג ושמים שקלקלו
עתידין ליתן את הדין, וא"כ לא יתכן
שמעשי הרשעים הם היו סבת המיתה:
אמנם כאשר נעמיק להתבונן
בשכל ישר, הנה לרעתנו

הקלושה המיתה היא חועלת בין
לרשעים בין לצדיקים, לרשעים כי
כל זמן שהם חיים הם הולכים
וחוטאים ומכעיסים להבורא,
וכדאיתא במדרש (רבה בראשית ס' ז')
ר"י אומר מפני מה נגזרה מיתה
על הרשעים? אלא כל זמן שהרשעים
חיים הם מכעיסים להקב"ה, הה"ד
הוגעתם ה' בדברכם, כיון שהם
מתים פוסקין מלהכעיס להקב"ה,
שנאמר, "שם רשעים חדלו רגז", אז
חדלו להכעיס להקב"ה, ולא עוד לו
גם היו נאסרים בחייהם בכל מיני
יבורים לא היו חוזרים, וכדאיתא
(עירובין י"ט) רשעים אפילו על פתחו
של גהינם אינם חוזרין (וע"ש במהרש"א,
ד"ה הא בפושעי אוה"ע) וללדיקים
המיתה היא חועלת שעל ידיה יש להם כח
לקבל שכר בלי גבול ותכלית בעד
מעשיהם הטובים, וכדאיתא (סנהדרין
ק') עתיד הקב"ה ליתן לכל

(*) ולכן אמרינן (קדושין ל"ט) שבר מצוה בהאי עלמא ליבא, והוא יען דבהאי
עלמא ליבא מקום פנוי להחזיק שכר מצוה, ואיך ישלם הקב"ה שכר טוב בעוה"ז למקיים המצוה,
משל לאחד שזכה בגורל מיליון ר"כ, היתכן כי הממונה יתן לו שער סילוק (אמנויוונג)
לשלהי (באנקור) אשר כל כסף הנמצא תחת ידו לא יעלה רק למאה אלף ר"כ?

זאת, יפלא מאד מדוע לא יתבונן האדם זה, ולא ישת עלות בנפשו להליל מיסורים וחליים רעים לכה"פ גופו, העלול לעונש מר גם בעוה"ז, והיה לו לפחד פן יראה ה' וירע בעיניו ויעיר עליו אפון, ואז אל מי ינוס לעזרה? ואנה מפניו יברח? וכן אמר דוד, (תהלים קל"ט) אנה אלך מרוחק, ואנה מפניך אברח? וגו', ואמר ר' אלעזר הקפר (אבות ס"ה ס"ד) ואל יבטיחך יצרך שהשאול בית מנוס לך כו', לכן היחזק כי יחם האדם במיתתו, אחר שגם שם הוכן לו עונשים קשים ומרים?

אך התשובה לזה (סנה ראשונה) יען שהקב"ה הטביע ב'אדם כח השכחה לטובתו, שישכח רישו ועמלו, והוא בועט בטובתו ושוכח אלוה עשהו. (סנה שניה) באשר שילדו הרע לפתח חטאת רובץ, הוא יקשה את ערפו, ויחזק את לבבו להעמיק ולהרחיב את הרעה, כדאמרין (קדושין ל') א"ר יצחק ילדו של אדם מתחדש עליו בכל יום, שנאמר "כי רק רע כל היום" אמר רשב"ל ילדו של אדם מתגבר עליו בכל יום, ומבקש להמיתו, שנאמר "זופה רשע ללדיק ומבקש להמיתו":

אבל עדיין השאלה הראשונה חשוב למקומה, מדוע יענש האדם אם יחטא על ידי סבות השכחה והינר הרע, מאחר שגם המה מילורי כפיו של הקב"ה הם? וגמלא שכביכול בעלמו גרם לו לעשות הרע? והתשובה לזה. הנה הקב"ה

שהוא הטוב והמטיב הזמין והכין השכחה, רק לטובת האדם ולקיום העולם, כדי שאם יקרה לאדם לרה אם ימות אחד מקרוביו או אזהביו חלילה שנפשו קשורה בנפשו, יפוג לערו מעט מעט, ויוסף זכרו ברבות הימים, ולא ימות גם הוא מזער ויגון על אזהבו חלילה, וכדאיתא (סנה"א נ"ד ב') ת"ר, שלשה עלו במחשבה לבראות ואם לא עלו דין הוא שיעלו, על המה שיעריח (שאם לא כן יהיו הקרובין מלגיטין אותו, ויראו את לערם לפניהם תמיד, רש"י) ועל המת שישתבח מן הלב וכו' :

אך מה יעשה האדם בשכחה זו? הנה הוא כפוי טובה, ישכח אלוה עשהו, ישכח בתורתו ובמלכותו, וכמו שהוכיח משה לישראל לפני מותו ואמר צור ילדך תשי, ותשכח אל מחללך (והמשל ע"ז מהרב המגיד מדובנא ידוע):

ואם יטען הטוען שכל זה באה לו מסבת הילד"ר שגם הוא מיליר כפיו של הקב"ה ואין איש יכול לעמוד כנגדו מפני שהוא מבלבל דעת האדם ומסיתו לחטא, וזאת יגרם לו שישכח גם אלוה עשהו, הלא כבר הורו לנו חז"ל רפואה מנוסה ובדוקה למכה זו, ומהו התרופה? היא החמירה! וכדאיתא (קדושין ל') בראתי לו יצה"ר בראתי לו תורה תבלין, אם פגע בך מגול זה משכהו לביהמ"ד, ואם האדם יעסוק בחמירה אז הנה מלבד שבעידנא דעסיק בה מגנה ומללה (מגנה מן היסורים, ומללה מיל"ר

לכן אחי ! כאשר תעמדו כעת

על מפתח השנה
הנוכחי משנת ה'תרס"ח ה'צ"ל, הנה
לכם לשום עין על זמן העבר, ולחשב
מחשבות כמה כליהם שנת ה'תרס"ז,
וקחו לכם דמיון מאיש שיצא משכנו,
וילא מדירה לדירה שיחזר אחר כל
כליו וחפציו להביא אותם להדירה
החדשה, וכל כלי פחות ונבזה, אשר
לא יולל עוד לחשישו, לא יקח
עמו. כן אחס אוהבי ורעי הביטו
לאחור ושאו עיניכם על שנת ה'תרס"ז,
את כל המעשים טובים אשר עשיתם
בה קחו עמכם, והמעשים הרעים
והמכוערים תעזבו אחריכם. שקלו
במאזני לך את כל פעלכם, והתבוננו
כמה כליהם ימיכם ! הנה הרגעים
מחיי האדם הנחמדים מזהב ומסולאים
בפז כליהם בהבל, תחת אשר היה
בידכם לרכוש בהם אולרות זהב
וסגולות מלכים, מלות ומע"ט אשר
יעשה אותם האדם וחי בהם :

ובבר הבאתי דברי המדרש (יב) ששוח פ"ו י"ב) בהקדמתי

לספרי מנחת עני על סדר התפלה
ו"ל שס. מנין שלא ישן (משה) ולא
נחמנס (כל ארבעים יום שהיה
במרוס) משל למלך שהיה אוהב
לתומיטין (פי' פקיד וממונה על
האולרות) א"ל מדוד לך דיגרי זהב
(וקבע לו זמן למדוד לו) ומשמחתי
לא בקש לא לאכול ולא לשחות ולא
לישן (שלא יעבר רגע לבטלה ויחסר
לו כמה וכמה דיגריין) כך משה מדוד
התורה בו, בקש לישן אמר אם אישן
אפסיד אלו כו' :

ואנחנו

מיה"ר שלא יכשילנו לחטא, רש"י)
וכדאיתא (סוטה כ"א) עוד יחרון לה,
שאף גם בעידנא דלא עסיק בה,
אגוי מנהג :

לכן אחי ! איך לא נתפעל כי
ימלא ביהמ"ד עם

עדה גדולה בעירנו פה אשר אין לה
דורש ומוכיח, אין לומד שיפור גמרא
ולא מגיד שיפור משניות, לא חברה
חורה, ולא חברה חיי אדם, ובפרט
במדינה זו, שכל אחד מאתנו ירגיש
בנפשו קלות יותר מכאשר היינו
בארץ מולדתנו, ונפשותינו חלות
ואנושות יותר בעוה"ר, כי מי מאתנו
אשר לא למד בעלמו מעט, כמעט
בכל יום בארץ מולדתו ? מי מאתנו
אשר לא היה לכה"פ חבר בחברה
חורה ? ומי מאתנו הסיר אזנו משמוע
דברי מוסר ותוכחה מפי מגיד ומוכיח
אשר דרש דרש ברבים גם בימי
החול, ופה בעירנו בעוה"ר תורה
מונחת בקרן זוית, וגם ממתי מספר,
יחידי סגולה אשר ידרשו "אותה יום
יום, אין אומר ואין דברים בלי
נשמע קולם :

ובפרט ביום שיק שהוא יום
מנוחה ובטלין ממלאכה,

לא היה לנו להסיח דעתנו מתורה
ה', ולחשוב מחשבות רק בחשבון
הנפש, אם גם אז נלך בטל בידאי
עון פלילי הוא. ועל בטלה כזו כבר
אמרו חז"ל (כתובות ג"ט) **בטלה מביא**
לידי שעמום, ואין לך שעמום גדול
מזה שרבים מאחב"י יכלו יום הש"ק
בעוה"ר בטרטראות ובנתי משחק ושיבת
בתי כנסיות של עמי הארץ וכדומה :

אדוני על איש אשר לא נודע לו מחמול שלשום? שאלו נא ואשמע, אולי אמלא פשר דבר להמאמר הנסתר, ואז אמלא חן בעיניכם:

ויראה לו הזקן ילקוט פליאה כחוב צוה"ל, **בשיבא הקב"ה** לשלם (בעוה"ב) **שכר מנעלים** של שבת, פי' רק מה שמחליפים מנעלים יפים לכבוד שבת יבכו בקולי קולות. והנה מראשית דברי הילקוט נראה שיסיים שנס על מלוא קלה כזו ישמחו ויגילו על שכרם הגדול אשר יקבלו על זה, ויסיים בהיפך שיבכו בקולי קולות, הלא דבר הוא?

ויתבונן המגיד רגעים אחדים, ויפתח את פיו במשל ויאמר, בימי קדם היה בעיר קטנה מלמד עני ומדוכה, ומכל עמלו הרב לא היה בידו להחיות נפשו ונפשות ב"ב, וימלך בלבו לעבור ארחות ימים ולנסוע¹ לאמעריקא, אולי יקרה ה' לפניו שם חיה מסחר או מלאכה אשר יראה שגר טוב בעמלו, ויען כי לא היו אז מסלות ברזל, ואניות קטור הממהרים לרוץ ארח כהיום הזה, ידע בנפשו כי לא צנקל יבא למחוז חפלו, לכן הכין לדה ושמות לדרך כאשר יוכל שאת, ואחר שלקח ברכת הפרדה מב"ב ומאויביו, וינשק לכל אחד ואחד, שם אמתתו על כהפיו ומקלו בידו, וישם אל אמעריקא פניו, וילך ויסע מעיר לעיר, וממדינה למדינה ימים רבים, עד כי בא למזל אל האגיה ההולכת אמעריקה ויתן שכרה וירד בה, ובמשך חלי שנה עבר

גס

ואנחנו איך לא נחום על אבדן ימינו בהבל וריק, ולא נשים לב להצבונן גם על ימי העתיד למלא בהם תועלת לקיום נפשנו, כי מי יודע מה יולד יום, ופן למחר נקרא לבא אל המלך לחת דין וחשבון² "על כל פטולותינו, ואז מי יעמוד לנו בפרץ, ומי יפדה את נפשנו? וכבר קראו בני קרח ואמרו (אחלים מ"ח) **אח לא פדה יפדה** איש לא יתן לאלקים כפרו:

ומלכד זה עלינו להעביר על פנינו שגר מלוא והפסד עבירה, וכבר הורו לנו חז"ל ואמרו (אבות ס"ב מ"א) והרי זהיר במצוה קלה כבחמורה שאין אתה יודע מתן שכרן של מצות. ומשל נמרץ שמעתי מהרב המגיד מדובנא הבאתי ג"כ בהקדמתי לספרי מנחת עני, אך יען שחזיבים עלי וערבים דבריו, לכן אעתיק לפניכם קוראים נכבדים גם פה ומזה חבינו החכמה הלפונה בדבריהם הקדושים גם במשנה זו:

פעם אחת בא הרב המגיד מדובנא לעיר אשר לא ידעוהו ויסר לביהמ"ד שמה, וימלא איש זקן יושב בקלה השלחן הפוש ברוב שרעפיו, וספר ילקוט מונח לפניו, וכאשר המגיד הרכין את ראשו להצבונן בספר, קנף עליו הזקן ויאמר בחרי אף, מה לי ולכם כי תחדרו עיניכם בספר אשר לפני, האם יש בידכם לפתח חרלוכות חז"ל, ולגלות הפנינים היקרים הלועטים בדבריהם הקדושים?

ויען המגיד בלחוק קל על שפתיו ויאמר בחנוני נא בזאת, ולמה יקנף

ויאמר לו הא לך חמשה דינרין.
 "אך מכור לי הסכין,
 ויאמר, לא אחבר לך, ויאמר הא לך
 עשרה דינרין. והי כאשר שמע, כי
 הוא רוצה לתן לו עשרה דינרין, אז
 הרים המלמד את ידו וישבע ויאמר,
 הרימותי ידי, כי לא אחבר לך בעד
 כל מחיר, ועתה כאשר ידעת נאמנה
 כי לשוא תרבה דברים, ותאריך מילין,
 הואל ואמר נא לי, איזה יתרון ראו
 עיניך בהסכין הזה, כי תרצה לשקול
 על ידי מחיר גדול כזה ?

ויאמר הבעה"ב, הנה האבן הקטנה
 המשיבן בלדו שויה כחמים
 דינרין לכל הפחות :

ויהי כאשר שמע את מחיר האבן
 הטוב אשר ילא מפיו התעלף
 ויפל מלא קומתו ארצה, וישחומס
 הבעה"ב ויתרד להקימו, וישאל לו
 לאמר מה זה ועל מה זה חרדת את
 כל החרדה הזאת ? הנה אתה בעלמך
 הגדת לי, כי שלמת בעד הסכין רק
 חצי דינר, ועתה כאשר נוכחת לדעת
 ערכו הגדול הי' לך לרקד ולשמח ?
אז נתן האורח את קולו בבכי ויאמר,
 דע לך יקירי ! כי שוב אשוב
 מאמעריקא הביתה באיזה מאות
 דאלאר במזומנים, והנה רק עתה
 נודע לי איך הסכל הסכלתי עשה,
 כמה סכינים כאלה היה בידי לקנות
 באמעריקא בסכום כסף עלום הזה,
 ואם ריוח גדול כזה הייתי משתכר
 היום הלא אז עשיר מופלג הייתי !
 ועתה מערת העושר ממני והלאה
 ואיך אגחס ?

ועתה יקירי התבוננו נא ותמלאו
 כל

גם אחרות ימים ויזכה לבא שלם
 בגופו שמה וישב בנויארק, ויען כי
 מלמד עברי היה שמה ביקר המליאות
 בימים ההם, לכן אחז באומנתו אשר
 היה לו לפניס, ויהי מורה לילדי
 ישרון, וירא שכר טוב בעמלו וילך
 הלך וגדול, עד כי במשך איזה שנים,
 קבל סך איזה מאות דאלאר במזומנים
 וישם אז עלות בנפשו לשוב לביתו, ולראות
 שלום ב"ב ואוהביו, אשר נפשו קשורה
 בנפשו, ויקח מן הבא בידו להביא
 מחנות שונות, "פחותי ערך" לבניו, עט
 סופר, סכין, ומיני לעלושים שונים,
 וילך את הכסף בידו, והמחנות שם
 בללחתו, וישם אל ארץ מולדתו פניו :
בעבור עוד כמה ירחים, ויפגע
 במלון הקרוב לעיר מולדתו,
 וישב על השלחן לאכול שמה, ויוליא פת
 בנו מאמחתו, וגם הסכין מללחתו,
 ויאכל. והנה הבעה"ב ישב בקלה
 השנית, וישא עיניו לפי תומו, וירא
 את הסכין ביד האורח, וישחומס על
 יפעמו וברק נגהו, וישאלהו איזה איפה
 לקח את הסכין הזה ? וכמה שלם
 בעד מחירו ? ויספר לו כי שוב ישוב
 מאמעריקא, שם קנה את הסכין ושמה
 שלם מחירו חצי דינר, ויאמר לו
 הבעה"ב, אם תרצה לראות שכר טוב
 קח ממני שלשה דינרין מחירו, ויען
 האורח ויאמר לא אדוני הנה מרחק
 רב כזה נשאתי אתי את הסכין הזה,
 להביא מתנה לבני הקטן, ואיך אחבור
 בהיותי קרוב לביתי בשכר שני דינרין
 ומחלה, ובמה אכפר פני בני הקטן ?
 כל בני ישישו וישמחו בהמנות אשר
 הבאתי להם, והוא ישב כר וזעף :

כל דברי עלוטים בדבריהם הקלרים
האלו, והוא כאשר יבא הקב"ה לשלם
רק השכר שהחליף מעליו לכבוד שבת,
ויראה בעיניו שכר גדול אין קץ בעד
מלוא קלה כזו, אז יתן קולו בבכי
ויבכה בקולי קולות, בזכרו כמה וכמה
מלות ומע"ט היה יכולה בידו לקבץ
במשך מעט ימי חייו, במחיר מלער
מאד, כחפילין, ליצית, ומזוזה וכדומה
וכ"ש שכמה וכמה מלות — גם
מאלו שאדם אוכל מפירותיהן בעוה"ז,
והקנן קיימת לעוה"ב — היה בידו
לקיים גם בלא מחיר כלל, כגון
כבוד או"א, בקור חולים, הבאת
שלום בין אדם לחבירו, ותלמוד
תורה, ועתה השטרים ננעלים, ופהתי
בית האו"ר (ר"ל מהג"ע) סגורים
על מסגר, וכל האבנים טובות ומרגליות
מונחים במקום שאין היד שולטת בהן,
וכדברי התלמודא (פירובין כ"ב:) היום
לעשותם, ולא מחר לעשותם,
היום לעשותם, ולמחר לקבל
שכרם:

ואמרו חז"ל על הכתוב כי
גרים אגחנו לפניך
כלל ימינו על הארץ וגו', והלואי
כללו של כותל, או כללו של חילן,
אלא כללו של עוף בשעה שהוא
עף (בד"ר בראשית צ"ז ב'):

היוצא לנו מדברינו שעלינו להחזק
איך להוקיר מפני הרגעים
הספורים מחיי האדם אשר יעפו כלל
ולא ישובו עוד, לבלי להוליא² אותם
לבעלה, רק להתגבר בכל יכלתנו
ובכל מאמלי כחנו, לאסוף בהם חכמה
ודעת מלות ומע"ט:

אך כאשר שהאדם לא נברא כלבד
מרום במרום רק בגוף ובחומר
עכור, לכן — מן הנמנע לו להיות
פרוש ומובדל מכל ענייני עוה"ז
ולבלה כל ימיו בחורה ועבודה במלות
ומע"ט, שהרבה עשו כרשב"י ולא
עלטה בידם (ברכות ל"ה:) ולא תהו
בראה לשבת ילרה, רק אחוז בזה
וגם מזה אל הגח ידיך, עשה תורחך
קבע, וכל מעשיך יהיו לשם שמים,
ואז גם על אכילתך גם על שתייתך
תקבל שכר ותקבל שכר על הפרישה
(ר"ל בעת שתעסוק בענייני עוה"ז)
כעל הדרישה (ר"ל כאילו עשית הישר
והטוב בעיני ה' כל הימים בני מסת):
וזהו לדעתי כוונת הכתוב (תהלים
פ"א ב') [אשר אנו מוזכרין
היום בתפלתנו] תקעו בחדש שופר
פ"ה תקעו ברח"ח חשרי בשופר להזהיר
את העם להקיץ משנתם ולהקהל
ולעמוד על נפשם, יען בבס"ה ליום
חגנו, שבו יושבים כסאות למשפט,
והאדם גדון אם לשפט או לחסר,
והיום יכתב בספר הזכרונות לחיים
או למות חלילה, והגזר דין הוא מכוסה
ונעלם מעין כל חי, וכדאיתא (ספריים נ"ד)
ז' דברים מכוסים מבני אדם,
יום המות כו':

ואם תעפילו לשלוח בשאלה גדולה
ועלומה מדוע גזר הקב"ה
המיתה? ואם הוא להעניש לעיברי
מלותיו, הלא היה יכולת בידו להעניש
הגוף והחמר, גם אם לא היו נפרדים
מהנפש כמדבר?

את כל זה אשכילך³ ואורך דרך
תמים תמלא, כי כל זה נתהוה
ע"י

דרוש בית טוביה ר"ר מן

כֵּן אחי ורעי, עזרו נא ! והתעוררו
נא מתרדמתכם העמוקה,
והבינו את עצמכם לקראת אלקיכם
ישראל ! בואו חשבון ! בואו ונחשב
בחשבוננו של עולם, הפסד מלוא כנגד
שכרה, ושכר עברה כנגד הפסדה
(כ"ב ע"ה). חזקו נא ונתחזק בדרכי
התורה והמלוא, חזקו נא ונתחזק
לעשות תשובה על מעשינו הרעים
ועל אשר סרנו מדרך הישר עד עתה,
ונקבל על עצמנו לכלי לחטא עוד
להבא :

ואז ילח הקב"ה ידו ממרומים
לקבל תשובתנו ולחזק ידינו,
וכמו שאמרו חז"ל (שבת ק"ב) בא
לטהר מסייעיז אותי, ואז נהיה
בטוחים שהאל הטוב הוא ייטיב עמנו,
ויכחננו ויחממנו לשנת חיים ושלום
לשנת ברכה והצלחה ולשנת
גאולה וישועה, לנו ולכל
ישראל אמן ואמן.

ע"י חכמתו העליונה לטובת הלדיקים
וגם לרשעים. ללדיקים, כי חק
לישראל הוא, פ"י להאליים ולשלומי
האמונה אשר מכונים בשם "ישראל"
להעניק אותם מרב טוב הלפון להם
בעוה"ב, והיינו בתענוג הרוחני שהוא
מזון נפש (וחק אלו מזונות, כמ"ס
ואכלו לחם חקם, בראשית ס"ז כ"ב
וכן הוא ביצה ס"ז) וכדאיתא (ברכות י"ז):
עוה"ב אין בו לא אכילה ולא שתיה אלא
צדיקים יושבין ועטרתיהן
בראשיהן. ונהנין מזיו השכינה,
והתענוג שהוא היה מהנמנע מהם
לקבל, כל זמן שמלובשים בבגד עדים,
בחומר וגשם המבדיל בין קדש לחול
ובין אור לחושך, ולטובת הרשעים !
שהמיתה באה להם על ידי משפט
לאלהי יעקב (שזה כנוי למדרגה
פחותה) ואם לא היו מתים היו חוטאין
והולכים, וכל החרות והיסורים לא
היו מחזירים אותם למוטב כמדבר :

והוא מדרש רבה אשר דרשתי בביהמ"ד פארייד לפני קהל
עדת ישרון ביום א' של ראש השנה שנת תרס"ח לפ"ק פה
עיר דובלין.

מאמר ג.

דרוש לכל נדרי

בר"ה יכתבון וביום צום כפור יחתמו

בר' מיתות בית דין על לא חמס
בכפס:

ועתה כאשר נפתח את ספר
הזכרונות מקורות בני
עמנו, נראה ד' פרקים חדשים, נוספו
על חולדות עם ישראל אשר הם
כחובים בדם ואש בשנת התרס"ו
העברה, וחרוטים על מזוזות בתים
החרבים ממשכנות מבטחים:

ואם תרלו לדעת שמותם של
הפרקים האלו, ידידי! הטו
נא אזניכם שמעו והשוממו, אלו
הן הנסקלין! אלו הן הנשרפין!
אלו הן הנהרגין! ואלו הן
הנחנקין! ואם מעטים המה, נוכל
להוסיף עליהם עוד פרק חמישי, אשר
יקרא בשם ואלו הן הגוללין! כי
הנה כמה וכמה אלפים מאחב"י אשר
ישבו זה לא כביר לבטח על אדמתם,
נשיתם ובניהם כשתלי זיתים סביב
לשלתם, ובר"ה הנוכחי, המה גולים,
נעים, וגדים, גולים מביטה, נעים
ממשפחתם, וגדים לקלוי ארץ, הולכים
שחות למקום לא שזפת עין אבותם,
הולכים בחשך בלי משען ומשענה,
בלי מחסה מזורם וממטר, ובלי כסות
בקרה לכסות עלמותיהם היבשות
פליטי גויטם:

ואם על הפרט אבן מקיר תזעק,
נראה כמה מעונות מאחינו

הנה בימים הקדמונים שמעתי
מללני הדור שהיו אומרים
בבואם צביהמ"ד בר"ה ויו"כ להתפלל?
רבש"ע! מה לך ולטרחת הזאת?
לכתוב ולחתום גורלנו לשנה הבאה,
הלא טוב טוב שלא תכתב ולא
תחתם כלל, והכל על מקומו יבא
בשלים כדאשתקד:

אך אהה! בר"ה ויו"כ הזה
לדאבון לבנו אי
אפשר לנו בשום אופן להתרועות
שישאר כקדם, כי בין אם נעביר
נגד עינינו לרות הכלל ובין אם
נחליף על פנינו לרות הפרט, פללות
תאחזנו ותסמר שערות בזכרנו
המכות והיסורים אשר עברו עלינו
בשנה העברה:

אם תרלו לשאת עיניכם על הכלל,
באו אתי ואראה לכם גורל
המר מאחינו בני ישראל, ברוב
ארצות פזוריהם אשר יושבים שמה
בחדש וללמות. קראו נא מעל כתבי
העתים משנה העברה וראו נא
כמה וכמה אלפים אנשים וגשים וטף
מאחב"י אשר נעדרו ואינם, ולו בא
יומם וגאספן, וכמות כל האדם מתו,
אזי אולי הבגתי עלי יגון, ומלאתי
מעט נוחם לנפשי, אך אהה כמה
וכמה אלפים מאחב"י מתו מידי זדים
האחרים (פאגראמליקעס) ונהרגו

דרוש בית טוביה לכל נדרי ין

הסחורות האלו, אשר אחס באים לקנות לכה"פ כעת, כי איך אוכל להאמין בכס ולתת לכס בהקפה עוד, אחר שהאמנתי בכס כמה וכמה פעמים עד הנה, והוספתי לכס הקפה על הקפה, ועדיין לא החזרה לי החלי מן החוב הישן. ואם כה יאמר, אז נהיה בעינינו חלילה כמחשפעים! כי איך איפה נקח מזומן אחרי אשר הלכנו בטל מעבודת ה' כל השנה, ותחת אשר היה בידינו לאלור זהב ופז רב, קרעים חליש נומה, ולרש אין כל. ואחרי אשר הקצ"ה מדר ומקן מקרים מהשנה העברה לפי ערך מעשינו, ועדיין לא שבנו מטעותנו, ואפשר, כי עוד הרענו את מעשינו ושחתנו דרכנו, אם כן איכה נרביז בנפשנו עז לבא בחצר המלך פנימה בנקשות אלו? ומה גם שאין לנו לדקה לזעק ולחנן פני המלך, כי ימלא כל משאלות לבנו לטובה. ואם עזרא הסופר אחר לפני הקצ"ה, אלקי! בשתי ונכלמתי להרים אלקי פני אליך, כי עונותינו רבו למעלה ראשי, ואשמתנו גדלה עד לשמים (עזרא ט"ו), אכן יתמי דיתמי מה נענה אבחריה?

אך לו היינו באמת בושנו במעשינו, כי אז הי' זה גופא תיקון לנפשנו, וכדאמרינן (ברכות י"ב:) כל העושה דבר עבירה ומתבייש בה מוחלין לו על כל עונותיו^(*) או לו היינו עכ"פ מתחרטים על מעשינו הרעים, אזי

חרבו פה עירנו ע"י העדר יושביהם, ובותלי ביהמ"ד יוביחו, כמה יראים וחרדים נעדרו מהם, ואין מי שימלא מקומם. לכו נא אתי אל בית מועד לכל חי, ושאו עיניכם וראו הגלים החדשים שמה, כמה קברים נחרבו בשנה העברה, וכמה דמעות נשפכו על הגלים האלו?

לכן בשום אופן אי אפשר לנו להזרלות, כי ישאר כקדם. רק עלינו לשאת עינינו למלך אל רם וגא, ולחנן מלפניו כי יעשה עמנו חסד וימלא ד' בקשות אלו: (א) שלא יאספו ולא יעדרו מאחב"י הנשים^{ט"ז} רבים בשנה הבע"ל, כשנה העברה חלילה;

(ב) ואלו המעשים אשר אין כח בידיהם לקרוע גזר דינם, לכל הפחות ימותו על מטחם בין בני ביחס ומשפחתם, בין קרוביהם ואוהביהם, ולא יטרף דעתם עליהם, כדי שיהי' להם יכולת לזווג לביתם: (ג) שהגפנים הרכים לא יעקרו טרם ישלחו בארץ גזעם^{ט"ז} רק יגדלו וישגשו ויעשו פרי טובה, ר"ל שיחוס, ויחמול, וירחם, על עוללינו וטענו:

(ד) ועל כלם יוסף ויתן, ויחזור ויתן לנו פרנסה וכלכלה ולחם לפי הטף:

אך אהה! מי יודע אם לאחר כל הנקשות האל לא ישמע קול קורא ממרום, בני! הגידו נא לי, אם יש בידכם מחיר

(*) ואחי הרב השנון מה' חיים זעליג נ"י המכונה דאקמאר וויגאדער באר בספרו כתר תורה בס' שמיני ע"י דברי התלמוד אלו, דברי רש"י שם מש"כ על הכתוב קרב אל

יח דרוש בית טוביה רב נדרי

אחנו חין לנו שום הרגש ודעת להכלס ממעשינו הרעים :

ורבן פותחין אחנו בתפלתנו בכל יום בימי הסליחות, טרם שנתחיל לבקש לרכינו, ונאמר :

לא בחדסד, ולא במעשים באנו לפניך, בדלים וברשים דפקנו דלתיך כו', כי הנה ידוע שלא כדרך העשיר הדופק על דלת חבירו ידפק הדל והרש לפהוה לו, כי העשיר דופק במהרה ובחזקה כמה מהלומות בזה אחר זה, והעני ידפק רק בשפלות, בנחת, ודממה דקה אחת ואחת ולא יוסף, וכמעט לא ישמע הקול בבית פנימה :

וההבדל ביניהם כי אם בעה"ב ישמע קול עז אז ירון

ויפתח הדלת כהרף עין ויקבל פני האורח באהבה ובחדוה, בידעו כי בטח בא אליו לרגל מסחרו, או לבנות אהו זמן מה לענגוהו, לא כן אם ישמע קול דממה דקה, אזי יודע כי דל הוא, הבא רק להפריע מנוחתו, כי אל מסת ידו הוא נושא את נפשו, ולטובת עצמו הוא דורש, ולכן ילך לפתח לו הדלת רק בנחת ובעללמים, ולפעמים לא יטה הבעה"ב אזנו לקול דופק ולא יפתח כלל, והדל ישוב בפחי נפש. ואם יעיו העני לדפק בכח כהעשיר, ובעה"ב בשגגתו חושב כי עשיר הוא, וימהר ויפתח הדלת, ויראה כי רק דל הוא, אזי

אזי היה הקצ"ה מוחל לנו, וכדאמרין (חגיגה ח') כל העושה דבר ומתחרט בו מוחלין לו מיד. אבל הכרת פנינו ענתה בנו, כי לא לבד שאנו בויסים ומתחרטים על מעשינו עוד העזות פרת תפרת על מלחנו, עד כי נתקיים בנו ממש הוכחה הנביא (יורמיהו ג' ג') ומצח אשה זונה היה לד מאנת הכלם :

ואם אמוס, שנתודה ונאמר בתפלה זכה, בושני במעשינו ונכלמנו להרים פנינו אליך, כבוסת גנב כי ימלא, ובתפלת על חטא אנו מתודים ונאמר כמה פעמים, ע"ח שחטאנו לפניך בעזות מלח, בקלות ראש, בקשיות ערף וכדומה, הווידוי הזה, אינו חלא מן השפה ולחוק, כי לו היינו מודים ומתודים באמת בלב חמים, איך היינו שבנו מיד אחר יו"כ לחטאינו וחזרנו למעשינו הרעים, ואיך ידק המשל מגנב שנאמר "כבשת גנב כי ימלא"? כי אם הגנב בוש באמת אם במחשבת ימלא, אזי לא יגנב עוד, ואם יגנב עוד, סימן הוא שלא בוש גם תמול גם שלשום :

ועיב אנו מתודים בסוף כל תפלה מתפלת שמנה עשרה ביוה"כ, ונאמר "הרי אני לפניך כבלי מלא בוש ובלימה", כלומר כשם שאין הרגש ודעת לכלי להכלס מהבושה וכלימה אשר ימלאון אותה, כן גם

המוזבח, שהיה אהרן בוש וירא מגשת, א"ל משה למה אתה בוש ? לכך נבחרת, פ"י למה אתה בוש, בשביל שאתה בוש ע"ז נתכפר לך על מעשה העגל, ועל ידי כן נבחרת להקריב, לכן קרב אל המזבח,

דרוש בית מוביה לכל נדרי ימי

מעשה, באנו לפניך, רק כדלים וברשים דפקנו דלתיך, שאין לנו למכור לא בגדי משי, ולא אבני חפץ, וגם אין לנו נעימות וקסם על שפתינו לשעשעך ולענגך בשירים ותשבחות, כי שפתינו מנואלות בדברים בטלים שקרים וליגות ורכילות מכל השנה, ואעפ"כ דלתיך דפקנו, ולא נירא פן בהכריך מי ומי הם הדופקים על דלתיך, לא תפתח להם הדלת, ולא תחנם לבא שעריך, באשר ידענו כי רחום וחנון אתה (ואין חנון אלא מתנת חנם, כמ"ש רש"י בראש פ' ואחחנן) כלומר אעפ"כ שאתה יודע שאנו באים רק לבקש ממך דקה וחסד, אעפ"כ אנו בטוחים שתתנו לבא שעריך ותקבלנו בזמן דקך ותמלא כל משאלות לבנו לטובה :

ודברינו הג'ל תמלא ידידי מסדרים גם בנוסח תפלת יאצינו מלכנו, מה שנאמר בכל יום מעשרת ימי חסובה, וטרם שנתחיל לבקש לרכינו, אנו מתודים, ונאמר "א"מ חטאנו לפניך", כלומר שאין אנו עוזי פנים וקשי עורף לאמר לדיקים חננו ולא חטאנו, רק ידענו גם ידענו כי חטאנו לפניך, ולא סלקנו עדיין הח'י מחשוב הישן משנה העברה, ואעפ"כ נבקש מלפניך א"מ חדש עלינו שנה טובה, ובטל מעלינו כל גזרות קשות, ומלא אסמינו שבע, וכתבנו בספר חיים טובים, וספר פרנסה וכלכלה, ועוד ועוד, באשר שתפלתנו ובקשתנו לא מלד מעשינו הטובים, רק חננו ועננו אם גם אין בנו צדקה ומע"ט, עשה

אוי יכעס עליו תמרורים, ויגער בו ויאמר, הלא חולפה היא מחלל אישים כמוך לשקוד על דלתותי יום יום, ולדפוק דפיקה חזקה עד כמעט שלא נשבר הדלת. לך נא מזה ואל תוסף עוד לבוא הנה, ואז ישוב הדל כאיש נדהם, וכנצר עברו יין :

אך לא כמדת בוד' מדת הקב"ה, שרחמיו מרובים, ולטובו אין חקר, כי לא לבד שיקבל בפנים שוחקות את נדיבים ומגיני ארץ (המה הלדיקים והחסידים) אשר יבאו בבית תפלתו בסמורות נעלות ויקרוב, בבגדי משי, ואטון מלרים (תורה ומע"ט), או לשעשעו ולענגו (בשירות ותשבחות), כי גם להדלים והרשים אשר אין להם כל, רק יבאו בלב נשבר ונדכה לבקש נדבה, יתפללו בדממה דקה ויאנחו בשברון מחנים, גם להם ימהר "הקב"ה לפתח להם "שערי חמלה, שערי חנינה, שערי צדקה, ושערי רחמים", כמ"ש (תהלים נ"א י"ט) לב נשבר ונדכה אלקים לא תבוזה, וכתוב עוד (שם קס"ה י"ד) טובה לבל ורחמיו על כל מעשיו, וכדליתא במדרש (רבה דברים פ"ב ט', ובמדרש שו"ט תהלים ד') אמר ר' שמעון בור"ד יש לו קרוב עשיר מודה לו, ואם עני הוא אינו מודה לו, אבל הקב"ה אינו כך כו', לבד נאמר בכל קראנו אליו, כו', פ' בכל מיני קריאות שאנחנו קוראים לו, אם ברעש, ואם בנחת, יפתח דלתיו ויתנו לבא אל ביתו, וישמע בקשתנו ויעשה עמנו חסד : **וזרנו** מה שנאמר לא בחדד ולא במעשים, כחסידים ואנשי

דרוש בית טוביה לכל נדרי ב

עשה עמנו צדקה וחסד והושיענו: **ואתה** אלקינו, אל טוב וסלח, הטעם לא חזיך אל תפלות עבדיך, ויגלו רחמך על מדותיך, ותכנס אחנו לפניך משורת דיך, ותכתבנו ותחתמנו לשנת ברכה

והצלחה. לשנת ישועה ונחמה. שנה שמעך בשטן לכל יסטינו, ותאמר למלאך המשיח הרף ולא נוסף לדאבה עוד, ותחזינה עינינו בשובך לציון ברחמים אמין, ואמן:

כל זה דרשתי לכל נדרי לפני קהל עדת ביהמ"ד פאריידי. שנת תרס"ז פה עיר דובלין.

מאמר ד. דרוש לנעילה

פתח לנו שער, בעת נעילת שער, כי פנה יום.

צום כפור יחתמון כו'. והנה כל המשרתים טיפים ויגעים מעבודתם הרבה מעשרת הימים, ואתם באתם לדפוק על דלתותי, ולהפריע את מנוחתי ואת מנוחת הנערים אשר אחי?

ואל הדמו בנפשכם כי חרד אני לקונים עוד, ומדאגה מדבר פן חלכו ממני ותשיגו כל לרככם מזית מסחר אחר, לכן אשוב בעלמי למלאות לרככם, הלא כבר קרא הגביא (באבי א' י"א) בשמי ואמר, כי ממזרח שמש ועד מבואו גדול שמי בגוים, ובכל מקום מקטר מגש לשמי, ואמר דוד (תהלים קצ"ה פ"ו) עיני כל אליך ישרו וגו' :

אמנם כן יענו הדופקים, הנה לדקת בדבריך כי לא תדרש אחרי קונים, אבל הסמורה דרושה לנו, באשר שאי אפשר לנו להתקיים ולעמוד זולתה :
אבל

רבשע פתח לנו שער, ותן רשות לכנס בבית

מסחרך, סוחרים גדולים, אשר באו לקנות ממך סמורה בסך עלום :

והנה הקב"ה ירעם בקולו וישאל, מי אתם אשר הרהבכם

בנפשכם עז לדפוק על דלתותי,

אחרי סגרתי את בית מסחרי,

והעוזרים על ידי הלכו לנו מעבודת

עשרה הימים אשר עבדו בכל כחם,

להוליא פקודתי אל הפועל ? בראש

השנה לרשום בספר כל מיני הסחורות

הדרושות לכל באי עולם, אשר באו

לדרוש מזית מסחרי, וכמו שנאמר

במוסף לר"ה, מי לא נפקד כהיום

הזה ? כי זכר כל המעשים לפניך בא

כו', ובימי התשובה לסדר ולתקן

ולהשלים כפי חפץ ורצון הקונה,

ובזוה"כ לחבשם ולחתלם ולאסרם

ולשלחם לכל אחד ואחד לביתו, וכמו

סדר ר' אמנון : בריה יכתוב, וביום

דרוש בית טוביה לנעילה כא

אף אגורה אחת, אם היינו לריכים לקבץ סכום גדול כזה, לשלם מחיר סחורות יקרות כאלו די שנה תמימה, דעת לנכון נקל, כי מהמנע היה לנו לקבץ בשעות אחדות, ובין כה וכה עבר יום ויאת לילה:

והנה המנות נפתחה ובאלו פנימה: הגידו נא לי איזה סחורה דרושה לכם?

הנשאר לך פרנסה עוד, גם לנו, אחרי שמכרת מזה הרבה היום? יש ויש! הנה די לי עוד לאנשי ביהמ"ד מקאמדין ס"ט, ולכל העיר דובלין ולעשרים עירות גדולות מדובלין, ועוד ישאר לי חמוס באולרותי כהנה וכהנה.

כמה יעלה לנו מחיר הפרנסה בס"ה בעד השנה הבאה?

ד' שקלים! וזה הוא בחלי חנם, כי ידעתי גם ידעתי כי שויה היא כהנה וכהנה, אך דעו לכם כי כל המחיר עליכם לשלם במזומנים, ולא אתן לכם בהקפה עוד.

בכל חפץ לבנו נתן לך, ארון נכבד, והא לך ד' שקלים מזומנים, אשמנו בגדנו, גזלנו, דברנו דופי. (א טוב א).

היש לך עוד בבית המרקחת שלך (אפטיק) רפואה? יש, ויש.

כמה יעלה לנו מקח הרפואה בעד שנה שלמה?

ה'

אבל מה תעשה לכם? הלא אמרתי לכם כי העוורים עינים יגעו, ולא אוכל להפריע אותם ממנוחתם, לכן חכו עד למחר ואמכר לכם, [וכדר' יוסי, דאמר (ריה ס"ז) אדם נידון בכל יום]:

אזהר אדוננו! משוך חסדך ליודעך, ואל תתנו לחכות עוד,

(א) מטעם שציוס מחר ימכר רק מעט מעט (ריטייל) והמחיר יעלה, והיום ימכר הרבה ביחד (האלסייל) והמחיר מלער (*). (ב) ואיה איפה נמלא חברה באחריות המצטחת לקיום האדם (לייף אינשורנס קאמפי) עד למחרת, לכן נחון לנו להשיג היום סמי דחי, לכל הפחות עד למחר, כדי שנהיה בטוח שנישן שנת מנוחה לכה"פ הלילה, ובצדק נשוב ונראה פני השמש:

אם הסחורה נחולה לכם כי, הגידו נא לי מדוע חיתם עד הערב, ולא באתם אלי בעוד יום? הלא כל היום הי' בית מסחרי פתוח לרוחה? **אזהר** אדוננו! מה רע ומר הוא גורל העני, הלא ידעת כי

עניים ודלים אנתנו, והנה זה איזה שנים אשר האמנת לנו, ומלאת כל חפצנו בהקפה, ועדיין לא שלמנו לך החלי, לכן חשבו כי בטח לא תהן לנו בהקפה עוד, ע"כ הלכנו וסובבנו כל היום למלא מולא לכם, והנה עניים כמונו אשר אין בידנו מזומן

(*) כי היום הוא עת רצון ובתיב (ישעי' כ"ט ה') כה אמר ה' בעת רצון עניתך.

(א) דכתיב (ויאל' ב' י"ב י"ד) וגם עתה נו' שבו עדי בכל לבבכם ונו', והשאר אחריו כרכה ונו', ואבלתם אכול ושבוע ונו', ואמר ר"ל (יוסא ס"ז) גדולה

כב דרוש בית טוביה פנעוילע

ה' זהובים!

ברוב תורה קח, הנה הנס, העוניה והרישעני זדוני המסנה טפלנו שקר א). טוב מאד א).

היש לך עוד חיים למכור? יש ויש!

וכמה יעלה מחיר החיים, לשנה תמימה?

חיים הוא ביקר המליחות מאד, ולא אוכל למכור בפחות מעשרים זהובים, ומזומנים.

ככל חפץ לבדנו, הא לך רבש"ע! עחש"ל באונס וברצון, ועחש"ל באמוץ הלב, עחש"ל בבלי דעת, ועחש"ל בבטוי שפתים, עד עחש"ל ביודעים ובלא יודעים ב).

טוב מאד, קחו הסחורה ולכו לדרככם לשלום ב).

לקחנו כל הטוב אשר קנינו בעד כספנו, ומלאנו בהם שקנו, ולקחנו ממנו ברכת הפרדה, ושמונו לפתח השער פנינו, וכמעט פנינו ללא, חסד

והנה קול רעם ורעש, קול עז נשמע מאחרינו, שוטרס! וברגע אחד, והנה נסגרו הדלתות, ומלאכי חבלה לביסים שריון וקשקשת, וכלי קרב בידיהם כחרוני מסבב:

חרדת מות נפלה עלינו וארכבותינו דא לדא נקשן. פנינו לאדון הבית ושאלנו לו לאחר, איזה עול מלאה בנו כי לא תחננו לאחר דרכנו, ושמת עלינו משמר? הלא שלמנו לך בעד הסחורה במזומנים בכסף מלא, ככל אשר שאלת ממנו, לא נגבנו, ולא כחשנו, ומה לך כי פקדת עלינו שומרים, ולא תחננו ללאה החולה?

בהנתי ברגע ההוא ונוכחתי לדעת כי כספכם מזויפים הם, רק כסף סגים וחרשי אדמה מלפס בזהב המה *! ואחס עוד יתעייז פניכם לשאל, איזה עול מלאתי בכם? היש עול וחילפה גדולה מזה? לכן תאסרו בבית המשמר, עד אשר ילא משפטכם לאור.

והסבה לחסיד אחכם על דבר כסף

תשובה: שזדונות נעשה לו בזביות, לכן אם שגנו אליך בלב שלם אין לך מומון מחיר הפרנסה יותר טוב מזה.

א) דאיתא (שם) גדולה תשובה שמביאה רפואה לעולם, שנאמר (ירמ' ג' י"ד) שובו בנים שובבים נאם ה'. ונ"ל מדמביא ר"ח מקרא זה ע"כ דברפואת הנפש איירי, דעל רפואת הנוף כתיב קרא אחרינא (הושע ו' א') לכו ונשובה אל ה', כי הוא טרף וירפאנו, יך ויחבשנו.

ב) דאמרינן (שם) אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן, גדולה תשובה שמארכת ימיו ושנותיו של אדם, שנאמר (יחזקאל י"ח ב"ז), וכסוב רשע מרשעו אשר עשה ונו', הוא את נפשו יחיה.

* דעיקר התשובה לריך שיהא בכל לב עד שהקב"ה יעיד עליו שלא ישוב לכסלה עוד (וכמ"ס ספרי המוסר) וכמו שאמר הנביא (יואל ב' י"ב) בשם ה', וגם עתה שובועדי בכל לבבכם ונו', אלל אלו המתוודים רק בפהם ולבם רחוק מה', עליהם קרא הנביא (ישע' כ"ט י"ג) ואמר בשם ה', יען כי נגש העם הזה בפיו ובשפתיו כבדוני

כסף מזויף בא אלי א' על כי באתם אלי בערב, שקשה אז להבחין בין כסף סגים, לכסף טוב, ב' כאשר שלמתם כל המחיר אשר שאלתי מכם בלי טו"מ, והיתכן כי דלים כמוכם, (אשר הודיהם לפני כי לא הי' בידכם אפי' פרוטה אחת, ורק אחרי טרחה יהירה עלתה בידכם לקבץ כל הסכום מגמילת חסדים), ישלחו מיד כל המחיר אשר יושם עליהם בכסף מלא וברלין הטוב, ולא ישחרלו לבקש להוריד מעט מן המקח? לכן תאסרו בבית משמרכם עד אשר תעמדו במשפט, לחרון, כדת מה לעשות באנשים רעים ותעאזים כאלה?

לכן בכל יום מימי הסליחות, כאשר נשכים להתפלל ולבקש רחמים על נפשנו, נפתח בודוי שפתינו ונאמר, לך ה' הצדקה על כל המקרים הרעים אשר עברו עלינו בשנה העברה, ולנו בשת הפנים לבקש ממך חסד עוד :

מה נתאונן על מלכנו המר, ועל לחם הלך אשר נאכל בגוים טמא, מה נתאונן על גורל חייו המר, כי חילים וחלשים ומדוכאים אנחנו, ומה נתאונן על מלך האומה הישראלית בכלל, ובאיזה מדינות

צפרנו, אשר רמס נשפכו כמים (בשנה העברה), ורכושם נחן לשלל ולבזה: **מה** נאמר מדוע¹ באנו לקנות סחורה בערב בעת נעילה שער?

מה נדבר על כל המחיר אשר שלמנו בלי טו"מ להזיל מעט מהמקח?

ומה נצטדק, על הכסף המזויף אשר ילא מחמת ידינו? כי לולא נמלא כסף סגים, אז היה אפשר ללדקנו במשפט ע"י טענתנו דלכן באנו בערב (ר"ל דלכן חבינו בתשובתנו לשוב אליו בלב שלם עד נעילת שער) יען כי לא היה לאל ידינו לקבץ כל המזומן בשעה קלה כמדובר [וכדר' אלכסנדראי דאמר בתר ללוותיה (ברכות י"ז) רבון העולמים גלוי וידוע לפניך שרלוננו לעשות רלונך, ומי מעבך? שאור שבעיסה ושעבוד גליות], וע"כ שלמנו כל המחיר ברלון טוב, בלי חלונה על המקח אשר קלבת לנו, באשר דמינו כי בשום אופן לא תוריד מהמחיר עוד, מאחר כי אין ערוך לשויה, ורק חסד עשית עמנו להזיל הסחורה כ"כ (*). אך כאשר ילא מחמת ידינו כסף מזויף, הנה נראה בעליל תרמית נכלנו

ולבו רחוק ממני וגו', לכן הנני יוסף להפליא את העם הזה הפלא ופלא, ואבהה חכמת חכמיו, וגו'. וגרסינן במס' (תענית ט"ז) אמר רב ארז בר אבהה, אדם שיש בידו עבירה, ומתודה ואינו חוזר בו, למה הוא דומה, לאדם שתופס שרין בידו, שאפילו טובל בכל מימות שבועולם לא עלתה לו טבילה, ואנני הכותן כליות ולב מלאתי ראיתי כי הודיו שלכם הי' רק מן השפה ולחן, ולכנס רחוק ממני, איכ כספכם אשר בא אלי, חרשי אדמה, מפעם בזה המה.

(*) וכדאיתא בילקוט סוף ספר תהלים על הכתוב כל הנשמה תהלל יה, אמר ר' חייא בר אבא דמן חסן, הנשמה שבאדם בכל שעה היא עולה ויורדת, והיא

כד דרוש בית טוביה לנעירה

נכלנו לבא בערב, מפני שקשה להכיר אז ולהבחין הכסף בין טוב לרע, וע"כ שלמנו ג"כ כל המחיר בלי תלונה יען שהכסף לא ילח למאומה:

יִירֵי כאשר נוכחנו לדעת כי כלתה עלינו הרעה מהרנו והקדמנו וגפלו על פנינו, והרמנו קולנו בצכי ותחנונים, ואמרנו, אהה ה' אלקים! אל תשחת עמך ונחלתך, הלא שמענו מדת רחמך וחסדיך כי ברגו רחם תזכור, לכן אם אמנם כי אשמים אנחנו ואלקים מלא את עין עבדיך, אך אנא זכור כי תלוי בנו טפלי, ואלה האין מה חטאו? ואם תאסרנו במשמר, ותשם בסד רגלינו, מי יפרוץ להם לחם? ומי ישקה אותם מים? מי ילביש אותם בגד? ומי יעל להם נעל? והנה עיניהם תלויות בנו ועינינו תלויות בך, לכן א"מ חמול עלינו, ואם אשמתנו גדלה עד לשמים, ועוונותינו רבו למעלה ראש, חמול נא עלינו בשביל עוללינו וטפני ר"ל בזכותם פתח לנו חרובות מאסרנו והוליא ממסגר נפשנו:

ואם גם כל המקטרגים ומלאכי חבלה יאספו לקטרג עלינו ולחייב אותנו בדין, דע לך רבש"ע כי עוד נשאר לנו סגולה נפלאה להוליא ממסגר נפשנו, והיא הדמעות! כי לא תדמה בת עינינו, ונבכה מאין

הפגות, עד שתוליא לחפשי נפשנו, דאמרינן (בבבית ל"ב ב') מיום שחרב ביהמ"ק נגעלו שערי תפלה, ואע"פ ששערי תפלה נגעלו, שערי דמעות לא נגעלו, וכמו שאנו אומרים בסליחות, ובשערי דמעות כי לא נשלבות, ולכן יהי רצון מלפניך שומע קול בכיות, שתשים דמעותינו בנאדך להיות, ותצילנו מכל גזרות אכזריות, כי לך לבד עינינו תלויות, ואין לנו להשען אלא עליך, אבינו שבשמים!

אמנם אם האדם בעלמו הוא מחולל בפשעים, ואין ראוי לרחם עליו רק מסבת בניו הקטנים, או מלד ש"ס בכוחו לעורר רחמים על ידי דמעות עיניו, הנה אם יפסק הסבה, כגון שבניו יגדלו, או שיבש מעין דמעותיו, אזי יעדר המסובב, ויפסק הרחמנות, אבל אם החוטא בעלמו ישוב ממעשיו הרעים וייעיב דרכו, ויתהפך לאיש אחר, אזי הוא ראוי א' לחסד מלד עלמו (ר"ל מלד מעשיו הטובים), ב' לחסד תמידי (ר"ל בלי הפסק), אך כאשר שהאדם משקע בכל ימי השנה בהבלי העולם וכתאות הזמן, לכן גם כאשר יבא היום הקדוש הזה ויבא ההורר תשובה בלבנו, מ"מ קשה לו פרידתו, וכדרי' אלכסנדראי שאמר בחר ללויתיה (וברכות י"ז) גלוי וידוע לפניך

מבקשת לנאח ממנו, והיאך עומדת בנופו? אלא הקב"ה כבודו מלא כל העולם, והיא באה לנאח, ורואה את יוצרה והזרת לאחוריה, לכן כל הנשמה כל זמן שהיא עולה ויורדת תהלל יי על הפלאים שעושה עמנו, רני לוי בשם רבי חנינא, על כל נשימה ונשימה שהוא נושם צריך לקלם להקב"ה, שנאמר כל הנשמה תהלל יי.

דרוש בית טוביה לנעילה כה

לפניך שרצוננו לעשות רצונך* ומי מעבב, שאור שבעיסה, (ילהיר שנלכנו המחמילנו, הש"י) כו', (לקן) יהי רצון מלפניך ה' אלקינו שחכמים מלפנינו ומאחרינו, ונשובה לעשות חקי רצונך בלב שלם:

ורבן אנו מזכירים כמה פעמים ביום הקדוש הזה את אשר הבטיח לנו הקב"ה בהורחתו, ואמר "כי ביום הזה יכפר עליכם, לשחר אתכם" וגו', והבאיר לזה כי הרולה לטהר בנד מלוכלך בטיט, אזי עליו מקודם לכפר (אב ויישען) או לגרר הטיט, ואח"כ לכבס, כדי לטהר, שלא ישאר עליו גם כחם קטן. כן יכפר עליכם הקב"ה, העונות החמורות מקודם, עד כי יתהפכו לחטאים, ואח"כ יכבס גם החטאים, עד כי לא ישאר גם כחם ורושם קל, אך באופן

אם אתם לפני ה' תטהרו, כלומר אם אתם התעוררו בעלמכם, לשב אל ה' ולטהר את נפשכם, קודם שיבא הקב"ה לטהר אתכם. או יאמר לפני ה' תטהרו, כלומר אם גם שלא נראה תשובתכם רק לפני ה', והיינו רק ע"י הרהור תשובה, עם כל זה, הנה האל הבוחן ובודק גנוי נסתרות יתן לכם כח, ויושיע אתכם לעמוד נגד הילהיר שנלכבס, לשב אליו באמת ובלב תמים, וכדאמרינן (שבת ק"ד) בא לטהר מסייעין אותו: **
רבן אחי! נקומה נא! ונתעורר ונתחזק להחל עכ"פ תשובתנו בתשובה מיראה על ידי שזכר, כי לו העז הכח וההמשלה, לענוש למי שעובר על מצוות, "בעוה"ז, בעונש הגוף, בכל האלות הכחובות בספר תורת אלקים, "ובעוה"ב בעונש הגפס, ומי

*) וכחב בספר מעין הברכות (הוכח בען יוסף בע"י) וז"ל יונן ע"פ הידוע אף שרבים מקיימים מצות ה', מימי אינם מקיימים המצות בשלמות כו', והיינו לקיים בלבב שלם בלי התנגדות בלבבנו כו', והם מקיימים מצות ה' בהכרח, ויורם מתנגד בלבבם, ואין זה קיום מצוה מן המוכרח כו', וזה שאמר שרצוננו לעשות רצונך כלומר ברצון המצוה חסי ית"ש, בלב שלם, ובשמחה, ומי מעבב? שאין אנו עובדי רצונך בלב שלם (רצונך דייק) שזור שבעיסה, ופירש"י ילהיר שנלכנו, כו עיי"ש באריכות דבריו.

**) וזהו לפי דעתי תירוק התלמודא (יוסא ש"י) על הא דרמינן, על ריש לקיש שאמר "גדולה תשובה שזדונות נעשה לו כשנאות", כו', ופרכינן הא אמר ר"ל, גדולה תשובה שזדונות נעשה לו בזכויות? כו', ומשינן ליק באן מאהבה, באן מיראה, ר"ל דהנה ידוע מש"כ ספרי היראים שא"ל לאדם בשום אופן להגיע לאהבת ה', רק בהקדם יראת העונש והיינו מקל אל החמור, כי אי אפשר לאדם להגיע אל ראש הסלם, טרם נעזו רגליו על השלב התחתון, רק עליו לעלות ממדרגה למדרגה, עד אשר יאמנה ה' ויזכה להגיע למעלה העליונה. ולכן על בעל התשובה להחל מתשיבת היראה, ואם יזכה לזה יתהפכו הזדונות שלו לשגגות, ואח"כ כשיזכה בישועת ה' לעשות תשובה מאהבה, אז החטאים שנשאר מהעונות (והמה הכתמים) לא די שימחו, עד אשר שלא יזכרו, ולא יס־דו, אלא עוד יתהוו לזכויות.

ומי לנו גדול מר' יוחנן בן זכאי, ואעפ"כ הי' ירא ופחד מאימת הדין בעולם הנשמות ובכה, וכדאי' (ברכות כ"ח), וכשחלה ריב"ז נכנסו תלמידיו לבקרו, כיון שראה אותם, התחיל לבכות, אמרו לו כו' מפני מה אתה בוכה? אמר להם אילו לפני מלך צו"ד היו מוליכין אותי, שהיום כאן ומחר בקבר, שאם כעס עלי אין כעסו כעס עולם כו', ועכשיו שמוליכין אותי לפני ממה"מ הקב"ה שהוא חי וקיים לעולם ולעולמי עולמים, שאם גועס עלי כעסו כעס עולם כו', ולא עוד אלא שיש לפני שני דרכים, אחד של גיהנם ואחד של גן עדן, ואני יודע באיזה מהן מוליכין אותי, ולא אבכה?

ואחר שזוכה לחשיבה מיראה אז בנקל נעלה מעלה מעלה, עד שזוכה להגיע למעלה העליונה, לעשות תשובה מאהבה, ויטען שכמעט אין אחד מאתנו אשר לא נכשל בכל השנה באיזה עבירות חמורות, ובפרט ממי אשר נעשה לו כהיתר

ע"י שעבר ושנה בעקימות פיו, כגון ללנות, רכילות, דברי גבלה, שקרים ומחלוקת וכדומה, אשר אין אדם נלול מהם כמעט בכל יום, אם המה כלם יתהפכו ע"י תשובתנו מאהבה לזכויות, אז ביום הכפורים הבא עלינו לטובה, נבא בעוד היום גדול, בכסף מזוקק שנעתים ונזהב טהור לבית מסחר הגדול מאדון עולם ממה"מ הקב"ה, והוא ג"כ בלי איחור יוליא מאולרו הטוב כל מיני הסחורות אשר נדרש מאתו, וימסר לנו בענג ובנחת, ובאהבה רבה אין קץ, וימלא כל משאלות לבנו לטובה, וכדאמרינן בתלמודא (רי"ה ט"ו) צדיקים גמורים נכתבים ונחתמים לאלתר לחיים, וזוכה לשנת ברכה והללחה, שנת חיים ושלוש, שנה שיאמר למשחית דוס, ולמלאך המות הרף, שנה שיוליכנו קוממיות לארצנו, וכדאמרינן במסכת (יוסא ט"ו) גדולה תשובה שמקרבת את הגאולה, ויבא הגואל צדק במהרה בימינו. אמן ואמן:

מאמר ה'

דרוש שני לנעילה

מה שיסמכו, והדין דין אמת, והכל מתוקן. לסעודה, (אבות פ"ג כ"ג שנה ט"ז): **הנה** אנתנו גרים במדינה אשר רוב סומריה ישיגו סחורה מה מא כו פ א ק ט ו ר ע ר ס על ידי קאמיס'אנערין אשר יסובנו תמיד בעיירות, ונותנים בהקפה, על זמן קלוב

הוא (ר"ע) היה אומר, הכל נתון בערבון, ומצודה פרוסה על כל החיים, החנות פתוחה, והחנוני מקיף, והיד כותבת, וכל הרוצה ללות יבא וילוה, והגבאין מחזירין תדיר בכל יום, ונפרעין מן האדם, מדעתו ושלא מדעתו, ויש להם על

קלוב, לזה על ירח ימים, ולזה על שני ירחים ולפעמים גם על שלשה ויותר, אך הקונים שונים המה במלכס ומעמדס, בפדיונס, ובישרת לבס, וגחלקיס לשלש מפלגות:

(א) יש מהס אשר חלקס שמנה במסחרס ע"י קונים הרבה הדורשים מהס מסחרסס תמיד, ועס כל זה לוקחים הס בהקפס, כדי להשביח מסחרס ולהיטיב ציהר שאת, כי אז ימלאו הקונים מהס כל חפץ לבסס אשר ידרשו מהס, וברבות הסחורה ירבה להס הפדיון והריוח:

(ב) ויש מהס אשר מסחרסס הולך בעללתיס, וההכרח יאללס לקחת סחורה בהקפס, באשר אין ידס משגת לקנות במזומן גם מעט הסחורה הדרושה מהס, ומבלעדי הקפס ינחק חבל מסחרס ויסתס מעיני פרנססס, ובמה יחיו את נפשס ונפשות ב"ב?

(ג) ויש מהס לוקחים בהקפס, לא לעשות חיל במסחרס, ולא להיטיב מסחרס, רק להרבות האותס, למען יהיה לאל ידס, לאכול ולשתות ולהתענג ברוב טוב, ולא ידאגו דאגת מחר:

והנה מדרך המאנופאקטורערס, לשלוח להקונים מכתב וחשבון מהסחורה כשצוע או כשצועיס טרס יבא זמן המיועד לפרעון, להודיעס כי יהיו נכונים ליום מועד:

המפלגה הראשונה אשר פדיונס הוא בשפע רב, הס יתלו לאזור מיד אחר ההקפס, כל יום "יום מעט מעט באזור המלך (קייזערליכען באנק), או בארגו ברזל (סייף), ובזמן קנר יאספו די

והותר לשלס החיוב. הס לא יתנו לב להמכתבים והמודעות, ולא ידאגו דאגת מחר, באשר כי כספס שמור תמיד במזומן לעת מלא, וכאשר יבא יום המיועד לפרעון, ילכו לבית האורה, או יפתחו את הארגז, ובלי טורח ודאגה ישלמו את נשייס, והמקיפסס בשמחה רבה יתנו להס סחורה בהקפס עוד, ובאשר מסחרסס הלך ילך וגדול, לכן במשך הזמן יקבלו גם כסף מזומן הרבה, ניסף על העטרות ביתס ומסחרס, ומשומרים הס לעתיד לבא:

כן במדרגה השניה אשר מסחרסס תתנהל בעללתיס, אס גם הס רואיס את הגולד, וזוכרים את יום הפרעון, עס כל זה אין ידס משגת לאזור כל יום ויום אף מעט מעט, רק ערב שבת ויו"ט אשר אז ירבו הקונים, ויתרבה הפדיון גם אללס, אז יקמלו מעט, ויאלרו לעת מלא, אך באשר מהנמנע להס לקבץ מתרומות הפדיונות האלו די לסלק במשך חיזה ירחיס כל החוב, לכן כאשר יבא היום המגביל, יבקשו מהמקיפסס להרחיב להס זמן הפרעון עוד מעט, וכאשר יתללו המקיפסס אזי ישתדלו בכל מאמלי כחס לקמן מעט מהולאחס, ויסבבו על פתחי קרוביהס ושארס להשיג הלוואה, מעט מזה, ומעט מזה, עד כי בעמל וביגיעה רבה ימלאו את ידס לסלק את כל החוב, וגס אס יהיה העקוב למישור, עס כל זה אחרי השתדלות הרבה, וערבות גאמנות ישיגו הקפס שנית:

כן המדרגה השלישית, אשר ראשס ורובס משקעיס בהבלי הזמן, הנה מלבד שלא ידאגו לימים הבאים

הבאים, לקבץ ולאזור עכ"פ לסלק מן החוב גם מעט מהרבה, עיד כלו ואבדו כל הסחורה בענין רע. האנשים האלו גם אם צרכי יבאו וצתמרוים יבקשו להרחיב להם הזמן, מי יטה און לבקשתם, ומי ימלא משאלהם? באשר ידוע להמקיפים כי הם רולים רק לדחית הזמן, כי גם אז לא יהיה לאל ידם לשלם נשייה, כי מאין ימלאו מולא לכסף לסלק את החוב, מי ילוה להם, ומי יערב בעדם, לכן לא יחכו גם יום אחד ויעשו אוחס באנקראטט, ויודיעו מעשיהם הרעים בכהבי העתים, ועי"ז יזכר שזם לחרפה, ולא ימלאו מקום להקפה עוד, ואם יאללס המחסור אז עליהם לסבב על פחמי נדיבים, או למות ברעב חלילה:

אחי ומחמדי!

דעו לכם, כי יש מאנופאקטורער גדול מאד בעולם, אשר הכין סחורות גזל המינים הדרושים והנחולים לאדם, אחד מהם לא נעדר (*), וכל באי עולם יבאו בבית חרשת המעשה שלו להשיג הסחורות הנחולות

להם, ואין אחד מהם אשר ישיג ידי להכין מזומן, מחיר כל הסחורות האלו הנדרשות לו, וה' הטוב ברחמיו וחסדיו המרובים, עוד מרחיב להם זמן ההקפה על שנה תמימה, רק הקונים שונים המה, במלכס בתומחס ובישרת לבם, ונפרדים המה לשלש מפלגות:

(א) **יצי** לדיקים, וחסידים, וקדושי עליון, אשר יבולו כל ימיהם בחורה ועבודה, לדקה ומע"ט, ואם גם שחלקם שמה ומסחרם ילך למרחקים, וכמאמרם ז"ל (ברכות י"ז) כל העולם בלו נזונין ביבותם (של לדיקים), עם כל זה גם הם לריכין להקפה מהמאנופאטורער הגדול, וכמאמר (פיר' יקרא כ"ז ב') על הכתוב, מי הקדימני ואשלם, מי קלם לפניי עד שלא נתתי לו נשמה? מי עשה לי מעקה, עד שלא נתתי לו גג? מי עשה לי מזוזה, עד שלא נתתי לו בית? אך באשר ששמה חלקם במסחרם והריוח רב, לא לבד שלא יאכלו לחם* עלבים, עוד חיים חיי נעימים, חיים של עשר וכבוד**), חיים שאין

(*) ולא לבד הסחורות העשויות להתענג בהם, כגון יטענים וממתקים, או להתעדן בהם כגון משי ואטון מזרים, או להתגדל בהם כגון אבנים טובות ומרגליות, רק גם כל הסחורות ההכרחיות הנחולות לאדם, אשר בלעדם אי אפשר להתקיים ולעמוד בעולם, כגון לחם ומים ופרנסה, וכמו שאמר המשורר (תהלים קכ"ה מ"ו) עיני כל אליך ישררה, ואתה נותן להם את אכלם בעתו, ולא לבד אלו, אשר בלעדם יוכל האדם לחיות, יום או יומים, כי גם אלו דברים אשר בלעדם, אי אפשר להתקיים אפי' רגע, והוא הנפש והרוח, גם הם יולאים מכית חרשת המעשה שלו, כמ"ס אשר בידו נפש כל חי ורוח כל בשר איש, וכתוב כי רוח מלפני יעטף, ונשמות אני עשיתי (ישעי' נ"ז מ"ז).

(**) ואף גם דאמריקן (שם) והם אפילו בזכות עממן אינן נזונין, ואמריקן נמי (שם) כל העולם בלו נזונין בשביל חגיגא בני וחגיגא בני די לו בקב חרובין

דרוש ב' בית טוביה רנעילה כמ

ש"ן זהם נוסה וכלמה, ועוד ישאר להם מהריות, לאנור מעט בכל יום בנאנר המלך, וכאשר יבא יום מועד של ר"ה לסלק החוב מכל השנה בעד הנשמה, והגג, והבית, ועוד ועוד, אשר הקיף להם בעל חרשת המעשה הגדול, יבאו לבית האנור, וינאנר משם ממזון גדול לסלק החוב, וישיבו די נשיים הדרוש להם לפי חשבון הנפש, והחזק, ואז בענג וברלון טוב, ימלא בעל המאנופאקטורער משאלות לבם לטובה לימים הבאים, ויהן להם בהקפה עוד כל הסחורות הדרושות להם:

אך כאשר יבאי בני המפלגה השניה ליום מועד והוא ראש השנה, והמה הצינונים אשר לא אלרו במזומן לסלק כל החוב, ויראו לנפשם אם לא יבאו לעמק השיה עם הנושה, פן לא ישיגו הקפה עוד*! המה בבכי יביאו מעט הכסף הנקבץ להם בכל השנה, ובחמרורים יבקשו להרחיב להם הזמן עוד מעט, ובאשר שיש הקוה שכל ידי הרחבת הזמן יהי' לאל ידם לקבץ גם מעט הכסף אשר יחסר להם, לכן יתראה בעל המאנופאקטורער ע"י חתנונים להרחיב להם זמן עשרה ימים, (והם עשרת

מע"ש לע"ש? היינו משום שאינם רוצים ליהנות מעוה"ז, לכן אונרים כל רכושם נגזיו מרומים לעתיד לבא, וכספור התלמודא (העניית כ"ד) בר' חנינא בן דוסאי, שאמרה ליה דביתהו עד אימת ניזל ונזעזע כולי האי כו', בעא רחמי יצתה כמין פסת יד, ויהבו ליה חד כרעא דפתורא דדהבא כו', בעא רחמי ושקלוה, ואמרינן (ברכות ס), כל העולם כולו נזונין בצדקה, והם נזונין בזרוע, (נזנות שניס, רש"י), ואמרינן עוד (הוריות י') אטו צדיקי אי אכלי תרי עלמא, מי סני להו?

(*) וכאופן שאמרו (בדיר ס' חשא) אמר הקב"ה למשה, אמור להם לישראל, שיפרעו מה שחייבים לי.

המאנופאקטורער פניו מהם, ולא יכתבם
בספר החיים ופרנסה עוד, ואוימסרו
לפנעי הזמן, וילכו מדחי אל דחי,
עד כי ימותו ולא בחכמה, בעוה"ז,
והיו לחרפות ולדראון עולם בעוה"ב:

אחי ועמי, אלופי ומיודעי !

דעו לכם כי לא מלבי הולאתי כל
הדברים האלו, רק כל דברי
משבליס דדברי רבי כרוספדאי שאמר
"בשם רבי יוחנן (רי"ה ס"ו) שלשה
ספרים נפתחים בר"ה, אחד של
צדיקים גמורים, ואחד של רשעים
גמורים, ואחד של בינונים. צדיקים
גמורים, שהם במצב טוב, ושלמו כל
החוב אשר הקיף להם המאנופאקטורער
בשנה העברה בלי טורח בזמן המיועד,
הם נכתבין ונחתמין לאלתר לחיים
טובים, ובשמחה יתן להם הקפה גם
לימים הבאים (ר"ל לשנה הבאה):
יג רשעים גמורים, אשר אין ידם
משגת לסלק גם מעט מהחוב
הגדול, הלא למוחר הוא לשא ולתן
עמהם, ולקחת דברים אחס, כי מה
בלע בהאריך להם הזמן, לכן
נכתבין ונחתמין לאלתר למיתה:

אך הבינונים, שאלרו מעט, רק
קצרה ידם לסלק כל החוב עד
הפרטה האחרונה במשך שנה, להם
יארך הזמן עוד עשרה ימים ותלויים
ייעומדים עד יום הכפורים, וכו'
לקבץ עוד כסף ולשלם לבעל חרשת
המעשה החוב בשלימות, ישיגו סחורה
בהקפה עוד ונכתבין אז לחיים, לא
זכו. ע"י שלא מלאו מולא לכסף לחוב
הנשאר גם במשך הרחבת הזמן, אז

לא יסאו ולא יתנו עמכם עוד,
ונכתבין למיתה:

מורי ורבותי ! הנה אף אמנם

שכבר הורו לנו

חז"ל ואמרו (אבות ע"ג ס"ג) ואל תהי

רשע בפני עצמך, וגדולה מזו אמרו

(קדושין ס"ו) לעולם יראה אדם את

עצמו כאלו (הוא) חציו חייב וחציו

זכאי כו', עם כל זה כל ישיא לבבכם

לאמר שבלי חפונה אנחנו מהבינונים,

[שאין אנו עוי פנים וקשי ערך,

לומר לפניו ה' חלקינו צדיקים אנחנו

ולא חטאנו, באשר שכל איש יודע

נגעי לבבו], דעו לכם ידידי, כי לא

כן ידמה לבי, רק שבדבריהם לפון

ונסתר עלה נכונה לכל בני חלוף

לכלי יתיאש את עצמי, שאם האדם

יחזיק א"ע לרשע, אזי יתיאש מן

הרחמים, וילא לתרבות רעה חלילה,

לגמרי, באשר ידמה בנפשו שכל

חפלותיו ותחנוניו לא יועילו לו עוד,

וכמ"ש בעל התפארת ישראל שם,

וכספור התלמודא (הגיגה ס"ו) שילתה

בת קול ואמרה, "שובו בניי שובבים

חוץ מאחרי", אמר הו"ל ואטרידו ליה

להיות גברא מההוא עלמא, ליפוק

וליהני בהאי עלמא, נפק אחר לתרבות

רעה. אבל באמת ה' חלקים יודע,

אם באנו למדרגת בינונים, ואם עלה

בידינו לכל הפחות בימי השפע לקמן

מעט כסף, להקל נטל החוב העמוסה

על לוארנו, כי גם בימים הקדושים

ימי המנוחה, אשר חלקה' לנו להעלות

נשמחנו אשר ירדה פלאים, בששת

ימי המעשה, היינו לריכים לכל

הפחות לקבץ אז מעט תורה ומע"ט,

ולהשתדל לאזור מעט מזומן ליום

מועד

בעש"ת, וגראה אס עלה בידיו גם בימי הרחבת הזמן לקבץ תורה ומע"ט יותר, אשר יעלו די נשיינו לסלק כל החוב ? הלא גם בכל ימי החשובה הלכנו בטל וידינו על חללינו, ולא התעוררנו לקול דודנו דופק, בני פתחו לי פתח אחד של תשובה כחודה של מחצית, ואני פותח לכם פתחים שיהיו עגלות וקורנות נכנסות בו (עירי ש"ש ה'). על הכתוב (אני ישנה ולבי ער), ואיך נעזי פנינו לבא אל המאנופאקטורער לבקש מלפניו, הב לן חיי, הב לן בני, הב לן מזוני, ותן לנו הקפה עוד ?

ועתה נתנה ראש ונשובה להמאמר אשר הלכנו למטרה בהחלפת הדרוש, וגראה שכל דבריו אלה לפוגים ועלטים, וכלולים, בדבריו הקלרים של התנא אלקי רבי עקיבא, שאמר "הכל נתון בערבון". [והוא כענין שאמרו מ"ל (סנהדרין כ"ז): כל ישראל ערבין זה בזה] כלומר הכל נתון בערבון בעד כל הטובות שעשה עמך, ומ"מ אחר אשר השגת הסמורה אל ישיאך לבך לפזר הפדיון על כל אשר שאלו עניך, למלא תאות לבך, וכאשר יבא יום השלום, אז תנוס למקום אשר לא ידעך מתחול שלום, ומה ממך יהלך אס הגוים יגבו מהערבות, דע לך ! כי מצודה פרוסה על כל החיים, ואס הרלה לנוס האחו במזודה ותנתן בכלא [והתועלת מהערבות הוא רק אס לא יהיה לך לשלם כל החוב, אז הנשאר יגבה מהם], ואח"כ מספר והולך התועלת והיתרון מבית מסחר של רבש"ע יותר מכל בתי המסחר שבועולם, החנות

מועד, גם אז הלכנו בטל, ובלינו הזמן בעיול ננות ופרדסים, ובדברי כבלה ולשה"ר וכדומה. לכן אחי ! נבואה חשבון ! וגספרה מלוח והעבירה [אשר עשינו בכל השנה העברה] אחד אחד (אס אפשר לפורטס) וגראה מי הם המרוכזים ? או נעלם על מאזנים יסאו יחד, וגראה "אס לא יכריעו חלילה העבירות החמורות, את המלות הקלות והדלות ורעות המראה, אשר נער יכתבן :

זכרו נא אחובי ! כמה רכילות, ללנות, ונכול פה ומחלוקת, המליטו מפינו כמעט בכל יום ויום, גם בהיסח הדעת, ע"י שהורגנו בהם ועברנו ושנינו עד שנעשו לנו כהיתר, ואיה איפה העבירות שאדם דש בעקביו, ויעבור עליהם באין מבין, ואס גם עזרא הסופר הרים קולו בבכי תמרורים, ואמר בידיו שלו [כאשר קס מתענינו במנחת הערב], אלקי בשחי ונכלמתי להרים אלקי פני אליך, כי עונותינו רבו למעלה ראשי, ואשמחנו גדלה עד לשמים (עירא ס"ו), אכן יחמי דיתמי מה נענה בתריה ?

וְלֵךְ גם אס בינונים אנחנו (ויש בידיו מעט מזומן), והקב"ה ברוב רחמיו וחסדיו הרחיב לנו הזמן, והחיינו וקיימנו גם כל עשרת ימי החשובה כדי לפשפש במעשינו, ולשוב בתשובה שלמה, והגיענו ליום הגדול והקדוש הזה, כאשר הודינו לו ע"ז אמש, בעת קבלנו פני האורח הנכבד הזה, וברכנו בא"י אמ"ה שהחיינו, וקיימנו, והגיענו לזמן הזה, אך נחזור פנינו ונשא עין גם על מעשינו

החנות פתוחה, שכל בתי המסחר מצ"ו, פתוחים המה רק ביום, ואף אם האדם נחפו לדרכו וגחולה לו הסמורה, עם כל זה לריך לחכות עד אור הבקר, עד אשר יקום בעל המסחר ממטתו. ואם הסמורה גחולה לו מאד, ולא יכול לחכות עד אור הבקר, אזי בטורח גדול ובתחנונים ימלא בקשתו. אך לא כן בית המסחר של הוי' צרוך הוא לא יבגר לעולם, ובנקל יוכל להשיג כל משאלות לבו גם בלילה, כמו שנאמר (איכה ב' י"ג) קומי רוני! בלילה, לראש אשמרותי. שפכי כמים לבך, נבכה פני ה'. וכן אמר אדוננו דוד המלך ע"ה (תהלים קל"ד א'), הנה בריכו את ה'. כל עבדי ה' העומדים** בבית ה' בלילות :

והחנוני מקיף כל הסמורות הנדרשות לך, וכל הרוצה ללות יבא וילווה, אף גם שהוא רואה את הגולה, ויודע העמידות שיהי' קשה מידך להוליא. ועוד שהקב"ה הוא מקור הטוב, וקשה לו להעניש גם לעובדי על מזותיו, וכמו שאמרו חז"ל (חגיגה ט"ו:) בזמן שאדם מלטער, שכינה מה אומרת קלני מראשי קלני מזרועי, (כמו שאדם יגע ועיף אומר ראשי כבד עלי, וזרועי כבד עלי כו' רש"י) (סנהדרין ט"ז), ועם כל זה יקיף לך :

ואף שהחנוני הוא עשיר מופלג שאין דוגמתו בכל העולם, כמ"ס לי הבספ ולי הזהב נאם ה' צבאות, ומסחרו הולך בכל קלוי ארץ, עם כל זה אל ישיאך לבך לאמר, כי לא ידקדק עם הסוחרים הקטנים, לכחוב בספר את הקפתם, ואם לא יהי' לך לשלם הקפתך הקטנה, אזי ימחול לך, כי הוא רק מדקדק עם הסוחרים הגדולים, והמה הלדיקים, כמ"ס וסביביו נשערה מאד, ואמרינן (יבמות קכ"א:) הקב"ה מדקדק עם סביביו כחוט השערה, לכן דע לך, כי הפנקס פתוח והיד כותבת, וכל האומר הקב"ה ותרן יותרו חיו (ב"ק נ'): **ובן** איתא בספרי צ"פ האזינו על הכחוב, כי אשא אל שמים ידי, ואמרתי מי אנכי לעולם, שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם, הפיטקי נכנס לתוך הפרכיא שלו, אם יכול ליפרע מן החיים יכול, ואם לאו אינו יכול ליפרע, אבל מי שאמר והיה העולם, אינו כן, אם אינו נפרע מן החיים נפרע מן המתים, אם אינו נפרע בעוה"ז, נפרע בעוה"ב :

לכן הוי יודע כי יבא יום הכסא לשלם נשיך והתקן עצמך בפרוזדור (ר"ל אסוף כסף מעט מעט, ואזר מעט בבית גנוי המלך) כדי שיתבנם לשרקלין ועובו, לסלק את החוב בשלימות :
ואל

(*) ואין רנה אלא תפלה כמ"ס לשמע אל הרנה ואל התפלה, ובמד"ר ריש פ' ואתחנן, עשרה לשונות נקראת תפלה כו', דכתיב אל תתפלל בעד העם הזה, ואל תשא בעדס רנה ותפלה.

(**) ואיתא (ברכות ריש פ"ה) אין עומדין להתפלל כו'.

ואל יעלה על לבך דבר בליעל
לאמר כי בנקל חפטר וחטנער
נפשך מהחוב, והוא בטענה אין לי, כי
מה מידך יקח? דע לך כי טרחות
וטרחות רבות אין קץ יבאו עליך, כי
"הגבאיין" הם היסורים ופגעי בני
האדם, כדכתיב (ההלים פ"ג) ופקדתי
בשבט פשעים, ובנגעים עונם,
ואמר' (חולין צ"ז) אין אדם נוקף
אצבעו מלמטה, אא"כ מכריזין עליו
מלמעלה, הם מחזירין תדיר בכל יום,
אולי ישובוהו, אוליי עשה תשובה שלמה,
ואם לא ישוב, אז נפרעין מן האדם
מדעתו. ר"ל שמרגיש הלעז מיד, וגם
שלא מדעתו, כגון שיטבע ספינתו
ביום, או יוסרו בניו ולא ידע בשעת
הפרעון. (ר"ל בעת שחבא הלה עליו
ר"ל רק יודע לו אח"כ :

ומה יעשו ז"א האלו, שלא מלאו
לסלק החוב העולם, והגבאיין
מכרו כל כלי השמישים בעד החוב אשר
הקיפו כבר, ולא יקיפו להם לימים
הבאים עוד? הגה לאנשים האלו אין
להם תרופה אחרת על מה שישמכר,
רק שיפלו לפני רגלי בעל חרשת
המועצה השוע והנדיב, ויהחננו על
נפשם! וכה יאחרו בהתחננם, אדוננו!
הן אמנם כי דין אמת דנת למכר כל
כלי השמישנו, ואין אנו ראויים עוד
להקפה לימים הבאים, — הן אמנם
כי אשמים אנתנו, ואשמתנו גדלה עד
לשמים, אך אגא! יגולו רחמך על חסדיך,
וקן לנו לכה"פ לחם לר' ומים לחך
בגדבה, להחיות את נפשותינו, כי חלו
בנו טפלי, ואם אנתנו נגוע ברעב חלילה,
או נמות בלמא חלילה, מי ישגיח על
עוללינו, ומי יחמול על טפנו?

ה

ואמשור לכם משל למה הדבר
דומה לאיש אחד אשר
מרד במלכות, וגם העלים המס
מסחורתו, ועשה ג"כ מרעיות מזויזפות,
ונחפש, וכאשר נחודע לרעייתו,
כי ביום פלוני ופלוני יעמוד במשפט
על מעשיו הרעים, אשר בו יגזר דינו
בלי השונה למות, לקחה ילדיה הרכים
על זרעותיה ותביאם ביום הכסא לבית
המשפט, ותשליכם ארצה לפני השופטים,
הילדים החלו לזעוק זעקה גדולה ומרה,
ובעוד אשר הם לרחו מר, היא גם היא
נפלה מלא קומתה ארצה, ותטן בקול
בוכים, אגא אדוני! חוסו! חמילו!
רחמו עלי, ועל עניי הכלאן האלו, ואם
בעלי חטא, ושוננו גדול מנשא, אנכי
וילדי הרכים אשר חנני ה' מה חטאו?
כי אם יגזר עליו עונש מות חלילה,
אזי כלנו מתים ברעב חלילה, כי מי
יזמין פרכסתנו בלעדו? מי ילביש
אותנו בגד? ומי ינעל לנו נעל, אז
נכמרו רחמי השופטים עליה, וישלחו
מכתב בקשה למלך (פעי"לאן) כי יעשה
עשה חסד ויחמול לו, וישלח דברו
להוליאו לחפשי:

אחי! הגה אנתנו כלנו עומדים היום
לפני בית דין הדק של מלך
מלכי המלכים הקב"ה, לשפוט על מעשיו
הרעים אשר מרדנו ונאלצנו וסררנו בו,
וכל מעשינו מכל השנה יסקלו בפלם
ומאזני דק, ובעוד מעט יחרץ דינו
אם לשבט, או לחסד, לחיים או למות
חלילה, והפסק דין יחסם בטבעה המלך,
לכן קמנו היום בבקר השכם, ולקחנו
אתנו עוללינו וטפנו, ונביאם לבית
המשפט, ואחס עניי הכלאן, לאן קדשים!
פן נגזר על אבותיכם כי יגזרו חלילה
ז'מארץ

מארץ החיים, ואז מי יחמול עליכם? ומי יזמין לכם כל לרככם? כי יהיו מערה לפנעי הזמן, ותחבקו אשפתות צראש כל חלות, לכן תפלו לפני בית דין הדרק, וקראו בקול צובים, קול גדול ולא יסוף, שיהיו מלילי ישר בעדכם, לפני מלך מלכי המלכים הקצ"ה, שיקרע גור דיגנו, ויסור ממנו מר המות, ויחתמו בספר החיים, עס שאר לדיקי עמו בית ישראל:

וזהו שאנו מהפללים ואומרים א"מ חמול עלינו, ואם אין בנו דקה ומע"ט עד שאינו ראויים לסליחה ומחילה, ואפשר שגם מרדנו צך, שאינו ראויים לרחמים חלילה, עס כל זה חמול עלינו בשביל עוללינו ושפנו, שיהיה כח צידנו להחיות את נפשם, ולגדלם ביראתך הטובה, וגם חמול עלינו בשביל עוללינו ושפנו, והם תינוקות של בית רבן, שלא נעמו טעם חטא, ורבים לבית הספר ולציהמ"ד ועונין אמן ישיר הגדול מבורך: **והכל** מתוקן לסעודה פ"י כי דבר זה הוטבע בנפש האדם מיום גיחו מרחם אמו לקום ולהחזיק גוימו ע"י מאכל ומשתה, ובהעדרם ינתק ממנו פחיל חסו, וכן אם נגזר עלינו ללכת בדרך כל הארץ, אז גם צנינו יהיו מוכרחים ללכת אהנו חלילה, לכן

הב לן שאילתן ובעותן, דלא נהדר ריקם מן קדמך, וזהו שאנו מזכירין בכל ימי הסליחות צבקר, בהחלפת תפלתנו, ונאמר לא בחסדי ולא במעשים, כאומר לא צבסך ולא צוהב אשר צידנו, באנו לפניך לסלק החוב הישן, ולבקש הקפה לשנה הבאה עוד, רק בדלים וברשים הצאים לבקש נדבה ומחנת חסד דפקנו דלתיך, ואם היה הנושה בנו צו"ד, אפשר שכלה גרש גרש אותנו מאת פניו, מאחר שהעונו ופשענו, לאבד ולכלות צידים הסמורות היקרות אשר נתן לנו בהקפה, לבלי השב לו אף חזיה חגורות על החוב העלים, והענו עוד פנינו לדפק על דלתותיו, כי יתן לנו עוד נדבה, עס כל זה דלתיך דפקנו, לבקש נדבה, באשר שידענו כי רחום וחנון אתה:

לכן תקותנו תאמנו, כי תרחם עלינו מלך מרת רחמך, ותסדיך, ולכה"פ תרחם על צנינו, ובזכותם תחיינו, ותוליא מלרה גם נפשנו, ותחתמנו בספר חיים טובים, ותתן לנו שנת צרכה והללחה, שנה שלא ילטרנו עמך ישראל, לא זה לזה ולא לעם אחר, שנה שתוליכנו קוממיות לארצנו, ושלח אורך ואמחד, ובאלנו מהרה למען שמך, אמן ואמן:

כל זה דרשתי לפני קהל גדול קודם תפלת נעילה.

בביהמ"ד קאמדין סטריט פה עיר דובלין

שנת ק"ץ לג' ל"ו ת"לפ"ק.

~~~~~

דרוש שרישי לנעילה

בזה שדרשתי קודם תפלת נעילה בביהמ"ד דהיישעסבורי סטריט בשנת תרנ"ג ל"ץ לעורר לבם לתשובה. טרם ינעלו שערי התפלה, טרם ינסו הצללים, ויערב ויפנה היום, והקדמתי דברי (הכז"ר ב"י וילך א' ד') מה שדרשו על המקרא ויאמר ה' אל משה, הן קרבו ימך למות, למה נגזר עליו מיתה בזה הלשון? רבנן אמרי למה הד"ל לאחד שכבד את המלך, והביא לו חרב חדה, אמר המלך התיזו את ראשו בה. א"ל אותו האיש, אדוני המלך במה שכבדתי אותך, בה אתה מתין את ראשי! כך אמר מרע"ה, בהן קלסתיך, שכן כתוב הן לה' אלהיך השמים ושמי השמים, ובהן אתה גזר עלי מיתה! א"ל הקב"ה שכן רע רואה את הנכנסות, ואינו רואה את היוצאת, אי אתה זוכר בשעה ששלחתי אותך לגאל את ישראל ממצרים, אמרת לי, והן לא יאמינו לי, הוי הן קרבו ימך למות. עכ"ל המדרש:

רבותי! הנה לא עת דברים פרנסתנו, ויתן לנו כל לרכנו בשפע עתה, לפאר ולפרכס לשנת התרנ"ד, ואם לא עכשו אימתי? המאמר הזה באריות, כי היום קלר כי כחז אשר נכתב ונחשב בעצת המלך אין להשיב, לכן אלך בדרך ולעורר רחמים מהשופט כל הארץ, כי יחמול עלינו ויקימנו ויזמין לנו קלרה (*), ואזכיר רק דברי המדרש (רבה בראשית צ"ז ב') ומהם תיראו איך שחז"ל

(*) ובהרחבת הענין ג"ל לבאר — המשל והגמשל מטענת משה רבנו ע"ה, ומה ענה אוחו הקב"ה — עד"ו, רק מקודם עלינו לתת לב להבין, אם משה התרעס על גזרת הקב"ה, מדוע גזר עליו מיתה דוקא, בהן שקלם לו? כי היחזק שאם אחד יכבד למלך בחרב חדה יגזר עליו להתיז את ראשו בלי שמץ עון, וע"ז ענה לי' הקב"ה כי לא כן הוא, שבאמת חטא נדון, ואמר א"א זוכר כו', וע"כ חטאת ברה"ן עדיין שלילה דעת ממנו איזה תשובה ה' זה על טענת משה, הלא אם נס חטא לנגדו כהן, לא היה לי' לגזר מיתתו כהן דוקא, מאחר שקלם ג"כ כהן והלא הרכה שלוחים למקום? ואם נאמר באשר (א) שיתנהג עמו כמנהג כו"ה, ואם יחטא איש לאיש בחרב ובחנית או בכידון ואה"כ יביא לו הכלי משהית לדורון או יתעורר עליו כל חמתו, על ההנפשה יתירה אשר העיז פניו לנהג כו', ולהראות את עצמו כ"זה בדבר אשר זדה עליו והכעיסו, ולכן לא נכנס אהרן ביה"כ בקדשי הקדשים כנגדי והב' שלא יזכר מעשה עגל, ואין קטנור נעשה סניעור, בו באשר שכל מדותיו של הקב"ה המה

שחז"ל מהבליס חיי ימינו עלי ארץ, מות, ואין לו חומה דלתים וברית והוא כדי שיזכר כל אדם שאין לו בית עולמים בעוה"ז, אין לו בית נכון ומבצר חזק למנוע ממנו חלי מדורים וטפוחים, מעטים וקלרים, וכה

המה מדה כנגד מדה, והטעם כדי להבין את האדם כחמו, כמה חטא הנפש ההיא, למען ידע על מה להיטיב דרכו, ולשוב אל ה', ולכן רמז לצידיקה למשה בזה קרבו ימין למות, כדי לרמוז לו — שחטא בהן לא יאמינו לי, כי לא נאוו לרועה נאמן כמותו להעלות על שפתיו. חסרון וחוכה על לאן מרעיתו. ג) שהיה להם לדון לכף זכות, עם כל זה הגה יפלא בעינינו, היתכן כי אחרי אשר הודיע הקב"ה למשה שחטא בהן שאמר וזהן לא יאמינו לי, יקשה משה לבו, ויזכר עונות ישראל עוד בזמן הזה, ויאמר הן בעודני חי טמאם ממרים הייתם עם ה', ואף כי אחרי מותי? (דברים ל"א ב') :

וב"ל דהן אם אמנם חמת מלך מלאכי מות, ומלך במשפט יעיד ארץ, עכ"ז לא נאוו תהלה לו בתאר הזה, רק בלאופן שאמרו חז"ל (אביה ש"ד כ"א) איזהו גבור? ופירש הרע"ב שראוי להתהלל בגבורתו, השובש את יצרו, וכן הן גבורותיו של הקב"ה, שיש לו העז והכח לכבוש כעסו, ולחנך שארית חמתו, עד שגם ברזו רחם יזכר, ולכן בכל מקום שאתה מוצא שבתו של הקב"ה במשפט, הגה לדקתו גדלו, כמו אורה צדקה ומשפט (תהלים ל"ג ה'), וכן אנו מזכירין בתפלתנו שלש פעמים בכל יום מלך אורה צדקה ומשפט, וכן יהלל נבר אשר לו העז והממשלה לעשות משפט, וככל זה דק דק ירדף, כמו ויהי דוד עושה משפט וצדקה לכל עמו (ש"ב ח' ט"ו), וכן עושה צדקה ומשפט נבחר לה' מזבח (שלי כ"א ג'), וכהנה רבות. ולכן אם הגיה להמלך דודין חרב חדה, רמז בזה לכל, שיש למלך הכח והממשלה, למשול על כל היושבים תחת ממלתו בגבורתו, ולא נלה כי הוא מושל ברוחו, ולצדק ימלך, א"כ הכבוד תתהפך לקלון, ומהחמק יצא מר, ולכן אמר המלך בצדק התייז ראשו בה', כי ע"ז הוא מחייב ראשו למלך, כי מהראוי להללו ביראת הכבוד ולא ביראת העונש. כן וכן במשה איש האלקים, אשר אהבת ה' בערה בכל חדרי לבו כאש לוהט, ע"ז שפתיו היו מלאות שיר ושכחה ותהלות לאל עליון, ותמיד היה מצייר בגשבו גדולתו ורוממותו של מלך מלכי המלכים הקב"ה, שהוא שוכן בשמי מעל ורוכב בגאותו שחקים, לכן הן אמנם כי הוא בא בסוד אלוה וידע כי אף אמנם שהוא נבזה מעל גבוהים ויושב בסתר עליון, עכ"ז שוכן את דכא, וגבוה ממרחק יידע, אבל ישראל שלא הניעו להשגת משה רבנו ע"ה, אם ישמעו מפיו תהלות ה' שהוא רם על רמים וגבוה מעל גבוהים, אפשר שיעלה על לבנם מחשבות ורות לאחר כי עז ה' את הארץ, ולא יאמינו כי במקום גדולתו שם אתה מוצא ענותנותו, כי היתכן כי זה אלקינו אשר שרפים עומדים ממעל לו, וישרו שירי זמרה ותהלות לאל עליון, וכן יחד כוכבי בקר, ישפיל עיניו על בריה שפלה קרן מחמרה, ויתאוו לתפלות ותהלות בשר ודם? ואמרינן (ערכין י"ז) זה דור דורשין, חד אמר דור לפי פרנס, וחד"א פרנס לפי דורו. והטעם כתבו המפרשים, כי אם יהיה הפרנס גדול מאד מערך אנשי דורו, אז לא ידעו ולא יבינו ולא יאמינו מפעליו, כשרונותיו, ועשונותיו הרמות.

וכה דברו שם בקדש על הכתוב, כי גרים אנחנו לפניך בצל ימינו עלי ארץ וגו', והלואי בצלו של כותלי או בצלו של אילן, אלא בצלו של עוף, בשעה שהוא עף, (וכן הוא בסדר קהלת א' ג'). פ"י לו היינו בטוחים לעמוד ולהתקיים לכל הפחות זמן מה ככותל וכאילן, אזי לא היינו לריבים למחר כ"כ לאסוף מלוח ומע"ט בימי חלדנו, אז בימים הרעים אשר יעברו על ראשנו, כי אז היה אפשר לנו לחכות עד אשר נבא לימי הגבורות, או עד אחר שיספורו העצים, ויראה אור בהיר בשחקים, וכאוספי קליר המחכים ליום לא וחם להביא התבואה אל הגורן, יבש, כן היה אפשר לנו לחכות עד אשר תמלא הארץ דעה, ויבעלו שגאה הדת, והאמונה, ייספורו העצים, ויהי' מנוחה

שחא

ואם יהיה קטן מערך אנשי דור, אזי מלמד שיהסר לו כשרון והשגה, בהנגת העם, עוד לא ישמעו לדבריו מלד שהי' שפל ונבזה בעיניהם, ולכן כאשר חשאו ישראל במעשה העגל ועשו אלהי מסכה, אמר לו הקב"ה לך רד (שבות ל"ב ז') כלומר מנדולתך (ברכות ל"ב א') כי שחת עמך וגו', ואין מעמידין פרנס אלא לפי דורו, רק אחר שהתפלל ואמר נפשו עליהם למחית אותו מספר החיים אם לא ישא אף הטאתם נתרצה הקב"ה לפי שעה וא"ל ועתה לך נחה את העם (שם פסוק ל"ד) כלומר איני מניחך להנחות את העם רק עתה לפי שעה יען שמסרת נפשך עליהם, אך אינך ראוי להיות פרנס ומנהיג להם עוד זמן רב, כי גדול אתה מהם ומרחק רב ביניכם, באשר שהם חטאו ויורדו למדרגה שפלה מאד :

ובזה נבין המשל, והנמשל הנמרץ מה שנה ליה הקב"ה, שכן רע רואה את הנכנסות, ואינו רואה את היוצאות, כי ההולאות לבית דירה נעדר לפי ערך ההכנסה, שאם הבית הוא גדול ורחב ידיים ראוי לדירת עשיר, והשכר דירה יבא לו סכום נכון, אז צריך הבע"ב להוציא תמיד עליו הוצאות רבות להשיכו לפארו ולמשחי בשאר, עד שיקרה לפעמים שמבית קטן שאין נחוק לו הוצאות כ"כ ירדו בעה"ב יותר מבית גדול, יען שימצא עליו קופצים רבים יותר מבית גדול, שאין שוה להמון העם רק להורים ולאנלי ארץ, שהם מועטים, כן וכן אתה צריך אצילות ורוממות של ממה"מ הקב"ה, הוצאת ריפך לאמר הן לה' אלקיך השמים ושמי השמים וגו' בלא ישינו זאת רק יחיד סגולה וקדושי עליון, שהם המעטים, אך המון העם, שהם המרובים ישעו הלילה מדברך לאמר, כי לא יראה יי ולא יבין אלהי יעקב, וכיון שאתה גרמת חסרון אמונה לכן הן קרבו ימך למות, שאתה הסכות כדנר :

קלי הדעת, פתחי ערך, מלאים עונות
 ופשעים, כמ"ש עזרא הסופר ע"ה
 (עזרא ט' י"ד) אלקי! בושתי ונבלמתי
 להרים אלקי פני אליך, כי עונותינו
 רבו למעלה ראשי ואשמתנו גדלה
 עד לישמים, וגם אחרי כל היגיעות
 והטירות אשר הונענו להבורא ית"ש,
 עוד לא שמענו בקולו ולא שבו אליו,
 וכמ"ש (ירמיה כ"ה ד') ושלח ה' אליכם
 את כל עבדיו הנביאים השכם ושלח
 ולא שמעתם ולא היתיתם את אזנכם
 לשמוע גו', (שם סוף יז) ולא שמעתם
 אלי נאם ה' למען הכעיסני וגו', וגם
 שלח לנו ע"י הנביא ישעיהו לאמר
 (ישע' א' י"ה) חדשים ומועדים שאלה
 נפשי, היו עלי לטרח/נלאיתי נשא,
 על אחת כמה וכמה שאנו לריבין
 לחרד מאמת הדין, שלא יגור עלינו
 ח"ו לעזוב את העולם טרם שיתלח
 לנו שבעים שנה :

והנה מלבד שלא הטהרנו עד הנה
 מהעבירות שבין אדם למקום,
 ולא שלמנו עוד שבר הדירה בעד
 שנה העברה, אשר החיינו וקימנו
 עד הזמן הזה, עוד יש לנו חבילות
 חבילות עבירות שבין אדם לחברו,
 עבירות שגם יום הכפירים ויום
 המיתה אינן מכפרים עליהם, איש את
 אחיו יתקוטע, ואיש לרעהו יקרא
 למהלומות, עד שהיינו ללעג ולקלס
 גם בעיני שגנינו היושבים לבטח
 עמנו, ונחמלא עלינו דברי המאמר
 במדרש (רבה בראשית ח' ה') שלום אמר
 אל יברא (האדם) דכוליה קטשה
 וא"כ היש לנו לדקה לחלות פני עליין
 להחיותנו ולקיימנו בדירתו גם לשנה
 התרנ"ד הבע"ל ?

לכן

שטא ימות למחר, ונמצא כל ימיו
 בתשובה, לכן מהרהרי להשהל כל
 מאמלי כחננו, לאסוף תורה ומע"ט
 בהיות לאל ידינו לכל הפחות בעד קיום
 נפשנו, צעה כלנו עומדים פה חיים היום,
 וכמאמר הלל במכ' (אבות ט"א ט"ז) ואם
 לא עבשיו אימתו?

ואם כגרים אהנו עלי ארץ וכשכנים
 הדרים אלל צעה"ב נדמינו, לכן
 עלינו להתבונן איך יתנהג הבעה"ב
 עס שגניו הדרים אללו, וממנו נשיג
 וגבין איך יתנהג עמנו הקב"ה, והיא
 שאם אינן לבעה"ב טרדה ויגיעה
 להוליא משכנו שבר הדירה, רק בפנים
 שוחקת וברלין טוב, יביא לו השכר
 הקלוב ביום מועד, אזי בשמחה יקיים
 אחרו לשנה הבאה, וישתדל להטיב
 הבית ולמלאות כל לרכו, אך אם הוא
 שכן רע שלא יכול להוליא ממנו שבר
 הדירה גם אחרי טירות וטרחות
 ויגיעות רבות, ועוד הוא עו פנים,
 איש רע ובליעל, כל היום יתקוטע
 עס שגניו היושבים לבטח עמו, ולא
 יתן להם מנוחה אף רגע, ולפעמים
 יקרא גם למהלומות, היחנן כי איש
 כזה יקוב לחסד צעה"ב כי יקיים לו
 בדירתו עוד לשנה הבאה? הלא בטח
 ישלחנו מביתי, וישליך כל כליו החולה,
 ולא יועילו כל השתדלות וצרכות לעורר
 רחמי צעה"ב עליו, ואם הקב"ה קרא
 למשה, שהיא היה אדון הנביאים, וקיים
 כל המלות, והתורה שנתנה לו מאלק
 עד תיו", אם הקב"ה קרא לו "שכן
 רע", והוא באשר שהתנגד בשליחת
 הקב"ה רק בדבור קל, ואמר והן לא
 יאמינו לי, ולכן גרשו מביתו וגזר עליו
 מיתה. על אחת כו", אנשים כמונו,

לכ עלינו לשוב בכל לבבנו, בעוד הרגעים המעטים הספורים לנגדנו, ונשהל לשלם שכר הדירה בעד שנה העברה, טרם יגרשנו מביתו, וינעלו שערי הרפלה, ועוד נחזיק טובה לבעה"ב, ונודה לשמו על חסדו הגדול, שלא גרש אותנו מביתו במשך הזמן, והחיינו ויקימנו עד זמן הזה, וגם עלינו לבקש מחילה איש מאחיו, ואיש מרעהו על העבר, ולקבל על עצמנו, על העתיד ללכת בדרך טובים, ולחיות בשלום ובמישור איש עם רעהו, ואז נהיה בטוחים, שיחיינו ויקימנו לשנת התרגיד הבאה עלינו לטובה:

אמנם יש הפרש גדול בין בעה"ב ב"ד המשכיר דירתו, ובין הקב"ה, כי האדם משכיר את ביתו לעובד עמו, ולתועלתו, לא כן הקב"ה שגם אם לדרת מה הן לו, או מה מידך יקח? וכמו שאמר אליהו לאיוב (איוב ל"ה ו) רק הוא מכניס כל המלות והמעשים טובים אשר יעשה האדם לתוך אולרו הטוב, ויפקידם וישמרם לעת מלוא לטוב לנו כל הימים, בין בעוה"ז ובין בעוה"ב, וכמ"ס (רבינו' ב"ד) ויצונו ה' לעשות את כל החקים האלה וגו' לטוב לנו כל הימים וגו' (שם סוף ב"ה). וצדקה תהיה לנו כי נשמר

לעשות את כל המצוה הזאת וגו'. ואיחא במדרש (תנחומא שמיני ה') על הפסוק זאת החיה אשר תאכלו, וכי מה איכפת לו להקב"ה, בין שחיט את הבהמה ואוכל, או אם נותר ואוכל, כלום אתה מועיל, או כלום אתה מזיק? כו', הא לא נתנו המצות אלא לצרף בהן את הבריות, שנאמר כל אמרת ה' לרופה למה שיהא מנן עליך, שנאמר מנן הוא לכל החוסים בו: **והנה** מלמד שכל אמרת ה' לרופה להללח נפשנו, עוד העבירות הם כסם המות המכלים ומהכלים נוף האדם, וממיתים אותו, וכמו שאמר ארוננו דוד (תהלים ל"ד כ"ב) תמות רשע רעה, ואין ערוד ממית אלא חטא ממית, (ברכות ל"ג):

לכ באשר שהקב"ה הוא טהור עינים מראות ברע, ולא יוכל לראות איך שהאדם ישתית את נפשו, רוחו, וגויסו, וברלוגו הטוב ילך אחר הילול"ה, כללן לעבט יוכל (*), לכן ברוב רחמי וחסדיו הקדים תרופה למיכתו, ולונו לתקוע בשופר, בכסא ליום חגנו, "טרם ילא גזר דינו, וטרם יחסם בעצת המלך, אשר אין להשיב, והוא להזהיר אותו להיטיב דרכו ולשלם שכר הדירה בעד השנה העברה, כי ע"י קול השופר יתעורר האדם

(*) ואם האמר יאמר לאדם, השמר והזהר לבלי שלח ידך אל האש, או אל סיר נהוה, כעה ילעג ממך, כי גם מבלעדי הזהרתך, ישמר את נפשו, וירחיק את עצמו מבערה, כי גם בהמות שדי וחיתו ישר, הנעדרים מהבמה ודעת, ירחיקו עצמם ממקום סכנה. מבור ואש וכדומה. והאדם אשר חקן אותו אלקים, בחכמה ודעת, לשמור את נפשו וגויסו, הוא יעשים עיניו מראות ברע אשר ימלא אותו אם יעבור על אחת ממלות ה' אשר לא תעשה, ולא ישים לבו לזאת.

האדם מתרדמתו העמוקה, ויתבונן על מעשיו הרעים, ויהן עלות נפשיו איך להרחיק ולמנוע החרות והרעות העמידות לבא עליו לבלי הקרבה אליו, וכו' שחזר הנביא (יחזקאל ל"ג ג' ה'), וראה את החרב באה על הארץ, ותקע בשופר, והזהיר את העם וגו' את קול השופר שמע, ולא נזהר, דמו בו יהיה, והוא נזהר נפשו מלג וגו' (שם ע"א) אמר אליהם חי אני נאם ה' אלקים, אם אחפין במות הרשע, כי אם בשוב רשע מדרכו וחיה וגו':

והנה מדרך העולם אם צעה"ב יולד לשכנו לעזב בית דירתו, והשכן לא יוכל להשיג דירה אחרת, באשר הוא ידוע לשכן רע, אזי ישלח רעיתו ובניו הקטנים אל צעה"ב להתחנן על נפשו, לעורר רחמיו עליהם, וכה יאמרו בתחינתם, אדון ישר וגבד! אם תרצה לשלח את אבינו מעל פניך ולגרשנו מביתך, הלוך עמך, באשר חטא ופשע נדך, אך איזה עול מלאה בנו עניי האל? כי אם לא ימלא מי שיספחה אל ביתו, אזי ההכרח יאלצה לעזב אותו, ואם הוא ילך בדרך רחוקה, מי יחמל עלינו לחת לנו לחם חקנו, ומקום לנו? איך איפה נמלא מחסה מזרם וממטר, ומי יפרוש כנפיו עלינו? הלא עלינו לחבק אשפות ולגוע ברעב חלילה, לכן אם לא למענו, למענו עשה, ומוס ורחם עלינו לבלי שלח אותנו מעל פניך:

גם מרומז בתפלתו זו, שלא יקח ממנו מושכן בעד שכר הדירה רעיהו או בניו הקטנים, אם אין לנו מה לשלם, ואפשר שיש גם בידנו עון נדרים, שנדרנו ולא קיימנו, ואמרין (שם ל"ב) בעון נדרים בנים נתיים בשהם קטנים, בעון נדרים מזה אשתו של אדם, או שיש בידנו עון של בשול תורה, או עון מזוהה, או עון של בטול ציצית, דעל כל עבירות אלו בנים מתים ר"ל כדחשיב ואזיל התלמודא שם, וע"ז אנתנו מחפלים חמול עלינו (מרומז גם על הנשים שאשתו כגופו) ועל עוללנו ושפנוי שלא חתן

רוח

האדם מתרדמתו העמוקה, ויתבונן על מעשיו הרעים, ויהן עלות נפשיו איך להרחיק ולמנוע החרות והרעות העמידות לבא עליו לבלי הקרבה אליו, וכו' שחזר הנביא (יחזקאל ל"ג ג' ה'), וראה את החרב באה על הארץ, ותקע בשופר, והזהיר את העם וגו' את קול השופר שמע, ולא נזהר, דמו בו יהיה, והוא נזהר נפשו מלג וגו' (שם ע"א) אמר אליהם חי אני נאם ה' אלקים, אם אחפין במות הרשע, כי אם בשוב רשע מדרכו וחיה וגו':

והנה מדרך העולם אם צעה"ב יולד לשכנו לעזב בית דירתו, והשכן לא יוכל להשיג דירה אחרת, באשר הוא ידוע לשכן רע, אזי ישלח רעיתו ובניו הקטנים אל צעה"ב להתחנן על נפשו, לעורר רחמיו עליהם, וכה יאמרו בתחינתם, אדון ישר וגבד! אם תרצה לשלח את אבינו מעל פניך ולגרשנו מביתך, הלוך עמך, באשר חטא ופשע נדך, אך איזה עול מלאה בנו עניי האל? כי אם לא ימלא מי שיספחה אל ביתו, אזי ההכרח יאלצה לעזב אותו, ואם הוא ילך בדרך רחוקה, מי יחמל עלינו לחת לנו לחם חקנו, ומקום לנו? איך איפה נמלא מחסה מזרם וממטר, ומי יפרוש כנפיו עלינו? הלא עלינו לחבק אשפות ולגוע ברעב חלילה, לכן אם לא למענו, למענו עשה, ומוס ורחם עלינו לבלי שלח אותנו מעל פניך:

כן וכן אחס בנינו הקטנים, יולאי חללינו אליכם אקרא, בבכי תמרורים הרימו מרוס קולכם, וזעקו

רוח בין הדבקים, שלא תקח אותנו מהם, ולא הם ממנו ר"ל:

גם בזה העת לעורר בני אדם אלו, ששמעתי שהם עונים לאנשים המוכיחים אותם על מעשיהם הרעים, מה איכפת ליה להקב"ה, ומה ממנו יהלך אם אעשה כך וכך, ובזוטים עוד בשפתים דברים במדקרות חרב, בלעג ובלהג הרבה, עד וועט ניט דורך מיר איינעם באנקראטירען. הוי כסילים! עד מתי פחאים יאהבו פשע? הלא עליהם להתבונן, אם מלך בור' יגזור על כל בני המדינה, לבנות חומה דלחים וברית, לקיום ולחיוזוק המדינה מפני אויב, היטכן שיאמר כל אחד מהחוסים בללו, מה אני בין אלפי אלפים ב"א אשר גזר עליהם, ואם גם אנכי בעלמי לא אהיה ביניהם, בטח לא יהיה לבו עלי, עד וועט ניט באנקראטירען, כי מלבד שפי' יעבור על מצות המלך, אם כל אחד ואחד יאמר כן, אז לא יעשה מאומה, ואיך תמלא רלוני, ותתקיים גזרתו?

בן אנחנו מאמינים בני מאמינים, כי בשביל ישראל נברא העולם, וקיום העולם הוא ע"י קיום התורה כידוע, לכן אם כל אחד ואחד יאמר כמוהו, מה אני בין רבבות אלפי ישראל? ומה ממנו יהלך, אם לא אקיים מצות התורה? הנה מלבד שפי' עובר את מצות המלך, איך יקיים כל דברי התורה הזאת, ואיך יתקיים העולם? לכן עונו גדול מכאן, כי מלבד שירע לנפשו, עוד הרע לכל העולם כלו, וכאופן זה אמרינן (קידושין ס') לעולם יראה אדם עצמו.

באלו חציו חייב וחציו זכאי כו', עשה מצוה אחת אשריו שהכריע א"ע ואז כל העולם כולו ל"קף זכות, עבר עבירה אחת אזי לו שהכריע את עצמו ואז כל העולם כולו ל"קף חובה כו'. וכן אמרו בריש (ס"ו באבות) בעשרה מאמרות נברא העולם, כו', אלא להפרע מן הרשעים שמאזדין את העולם שנברא בעשרה מאמרות, ולתן שכר טוב לזדיקים שמקיימים את העולם שנברא בעשרה מאמרות: **עוד** יש בני אדם שילה"ר מחגבר עליהם ויוליכס שולל במה

שיעור עניהם, ויעטף הטבירות בטלית שכלו חכלת, ויפתה את לבם שמלות הנה, וע"כ בטוחים המה שילאו בדין זכאים ע"י מליצי יוסר שנתהוו מרוב לדקתם, ונהפך הוא, כי באמת הם הם המלאכי חבלה אשר ישחרגו ויעלו על לוארם ויתנו מחנק לנפשם. וע"ז ישא המדרש במשל נמרץ את דבריו, ממשה איש האלקים אשר בעת שמלאו כל משכיות לבו בהלל והודאה להקב"ה, פתח ואמר, הן לה' אלקיך השמים ושמי השמים, ודמה בנפשו כי ע"י השבחה הזה תתעלינה נפשו, רוחו, וגויחו, ובאמת החטיא את המטרה, באשר שפי' יגרם חסרון אמונה מבני ישראל רבים, כי יאמרו, מצב ה' את הארץ, אם גם שגלה, שגם הארץ שלו, באשר שזה הוא מהנמנע שיספיל עיניו משמי מעל להביט על צריה שפלה קרן מחמר, ויען שאין קטיגור נעשה סניגור (ברכות נ"ט.) לכן במלה הזאת נגזר עליו לעזוב את העולם ולסור מדרך החיים:

לכן אחי! מלבד שדוה לבנו בע"מ שחטאנו לפניו ביודעים, עוד עלינו להתודות בע"מ שחטאנו לפניו בלא יודעים, כי מי מאתנו שקל במאזני דרך גם כל מלוא ומלוא אשר עשינו, אם היו מלוא באמת, או פן היו רק מלוא מדומיות, ועל זה התפלל דוד המלך ע"ה ואמר (תהלים קיים י"ח) גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך :

אנא ה'! אל טוב ושלח, שלח ירך ממרום, וקבל תפלתנו ובקשתנו, ושלח אורך ואמתך וקרב קין הימים, והבא לציון גואל. במהרה בימינו אמן ואמן:

מאמר ז.

דרוש רביעי לנעילה

הפתחים ולבקש נדבות, כדי להחיות את נפשו, או אם גם ימלא מרחמים עליו, עס כל זה יכול לפעמים לער מחסרון בטון, כי לעני המחזיר על הפתחים, אין נותנין אלא דבר מועט, כדגרסינן במסכת (כ"ב ט) חנא, אם היה עני המחזיר על הפתחים אין נזקקין לו (למת מעות מן הקופה, אחרי שלמד לחזר על הפתחים דיו בכך, רש"י) א"ל רב סמא בריה דרב ייבא לרב פפא, אי מר לא מזדקק ליה? אינש אחריני לא מזדקק ליה, לימות ליה? א"ל אין נזקקין ליה למחנה מרובה, אבל נזקקין ליה למחנה מועטת. עוד בושא יכולה פניו לבקש מתנה חנם. והנה אם ימלא בעיר היושב בה, בעל בית חרושת המעשה, אשר יש לו עבודה רבה לכל בני העיר אשר יפרנסו א"ע על ידו, וגם הוא איש טוב וישר, שמלבד שלא יעמים על פועליו לעבוד יותר מכפי

בסליחות של ערב ר"ה, ובפיוט תפלת נעילה נאמר, ברובים צרכי עמך ודעתם קצרה, מחסורם ומשאלותם כל יוכלו לספרה כו'. ספו וגם תמו יודעי פגיעה כו', ערומים נותרנו ורבחה הרעה כו', פנים אין לנו פניך לחלות כו'. והבאור לזה ג"ל בהקדס דברי תחנונינו בכל ימי הסליחות, שאנחנו משכימים בבקר ואומרים, לך ה' הצדקה, ולנו בשת הפנים, כו', לא בחסדי, ולא במעשים באנו לפניך, כדלים וברשים דפקנו דלתיך כו' :

כי הנה מדרך האדם אשר לו כח במתניו לפרנס את עצמו בכבוד, ע"י עבודתו או אומנתו, וגם רבים דורשים אחרי מעשי ידיו, אבל הוא עלל ורועה רוח כל היום ומאנו ידיו לעשות כל מלאכה, אם אכף עליו פיהו וההכרח יאללנו לחזור על

דרוש ד'   בית טוביה   שנעילה   מג

כחם, עוד הוא משלם להם שכר טוב די לפרנס א"ע וכו' צדכוד, וגם יומר להם סכום נכון לאלור לימי זקנותם ככלות כחם. ואם להעני העלל הזה, ההכרח יאללהו לבקש נדבה מהאיש הטוב והישר ההוא, מי יוכל לשער ערך ההכנעה והבוסה אשר תכסה פניו בנשמו אליו, כי לבו מלא פחדים פן יכעם עליו חמוררים, ומלבד שלא יתן לו לבא אל ביתו, וכלה גרש יגרש אותו מעל פניו, עוד יקרא אחריו מלא, לך לך ממני איש טלל וחלל אישים, אם אחת לא חסת, על טלמך ועל צ"ב, מדוע אחוס אני עליך ועליהם?!

רבותי! הנה יש בעולם בעל בית חרושת המעשה גדול, ויש לו עבודה רבה די לפרנס ע"י לכל צאי עולם, והמה המלות והמע"ט אשר יעשה אותם האדם ומי צהם, כמ"ס (דברים י"א י"ג) ולעבדו בכל לבבכם, ואיתא (ילקוט בראשית רבו כ"ב) על הכתוב, ויניחהו ה' אלקים בנ"ע לעבדה ולשמרה, שמא תאמר יש מלאכה בנ"ע? כו', אלא לעבדה ולשמרה, לעסוק בדברי תורה, ולשמור מצותיה (ועיין בסדר"א פרק י"ב),

וכל אשר יבא לבקש עבודה ממנו, יקבלנו בסבר פנים יפות וימלא בקשתו:

וגם הוא טוב וישר, כמ"ס (תהלים כ"ה ח') טוב וישר ה' וגו' (שם קס"ה ב') טוב ה' לכל וגו', וגם לא יעמוס העבד' על האדם יומר מכפי' כמו, דרחמנא רק לבא בעי (סנהדרין ק"ו:) ותנן (ברכות ה') אחד המרבה, ואחד הממעיט, ובלבד שיכוין לבו לשמים. ואמרינן (שבת ס"ג) אפילו חשב אדם לעשות תשובה, ונאנס ולא עשה, מעה"ב, כאלו עשאה, וכהנה רבות: **ועוד** שישלם שכר טוב לעושי רצונו, כמ"ס בתפלתו בכל יום בבקר, ברוך משלם שכר טוב ליראיו, ועוד שהשכר הוא הרבה מאד, עד שגשאר לו לאלר גם לע"ל, וכדאיתא (סנהדרין ק"י) עתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק מלא עומסו כו', ובסוף (ס"ס עוקצין) עתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק שיי עולמות, וכן אמר דוד רב"ש"ע מובטח אני כך שאחה משלם שכר טוב לצדיקים (ברכות ד'), וכהנה רבות (*):

ואם אהחנו שהיה צדינו כי יספחונו בין פועליו, ולעבדהו בלב

(* וזהו שהוכיח ר' ערסון במס' (אבות ס"ב מ"ה) ואומר והפועלים עצלים, והשכר הרבה, והוא כמכריו ואומר, הוי! שטים! הוי! לכם כסילים! מדוע תלכו בעל? הלא טוב טוב לכם לעבד אף עבודה קשה, וגם כל היום וכעד שכר מועט רק למלואת נפשכם אם תרענו, וכפרט שהוא להיפק, כי העבודה איננה קשה, ומהאיש שאינו עובד כל היום לא יגרע שריו, וכדאיתא (ברכות ל"ה:) ואספת דגנך, תניא רבי ישמעאל אומר, ואספת דגנך מה ת"ל? לפי שנאמר לא ימוש ספר התורה הזה מפיו, יכול דברים ככתבן? ת"ל ואספת דגנך, הנהג בהם מנהג דרך ארץ, והשכר הרבה וגדול מאד כמ"ל, ואחם עצלים? וכן הוכיח שלמה לנן סכל ואמר (מש"ל י"ט) עד מתי עצל תשכב? מתי תקום משנתך? וגו' ובא כמהלך ראשך, ומחסורך באיש מגן.

מד דרוש ד בית טוביה לנעילה

בלב שלם, ע"י קיום התורה ועשיית המצוות, ואז מלבד שהיינו נהנים מיגיע כפנו בעוה"ז, עוד היה שמור לנו שכל גדול אין קץ בעוה"ב, ועם כל זה הלכנו בטל כל השנה מסכת עללחנו, עד שע"י מניעת הריות, המחסור יאללנו לבא שעריו לבקש פת לחם להחיות את נפשנו, לכן איך נרהיב בנפשנו עוז לבקש מלפניו מחנת חנם? ומה גם לזכרנו ולכתבנו ולחתמנו לחיים טובים, לפרנסה ולבלבדה, ועוד ועוד? ומי יודע אם גם אחרי כל הבכיות והרמעות אשר נספך לפניו יאיר פניו אלינו? ופן עוד יגרשנו מעל פניו חלילה? וגם ירעים עלינו בקולו ויאמר, לכו נא עוללים מעל פני! אם אחס לא חסכם על עצמכם ועל ב"ב, מדוע אנכי אחוס עליכם ועליהם? ואז יקוים עלינו חלילה מקרא שכתוב (שלי כ"ד) תאות עצל תמיתנה כי מאנו ידינו לעשות:

לכן אנחנו משכמים בכל ימי הסליחות בבקר, לפני בא יום הגדול והטורף טרם יחקר אחר מעשי איש ותחבולותיו לשלם לו כמפעליו, ולחתוך קלבה לכל פועליו ומשרתיו עשי רעיו, ונחודה ונאמר, לך ה' הצדקה על כל החרות והרעות אשר עברו עלינו במשך גלותנו, ולך ה' הצדקה על הצער והמחסור אשר סבלנו עד הנה, ולנו בושת הפנים לשאת ראש נגד כל העמים, אשר המה יושבים שלווים ושקטים על אדמתם, ואנחנו, מנוזים ומטולטלים ונעים בגולה זה קרוב לאלפים שנה, ובמי האשם תלוי? אם לא צנו! באשר שאנחנו

הרענו מעשינו יותר מהם, עד שנתקיים עלינו מקרא שכתוב (יחזקאל ח' ו') וכמשפטי הגוים אשר סביבותם לא עשיתם וגו', במתוקנים שבהם לא עשיתם, במקולקלים שבהם עשיתם, (פנדרין ל"ט:) כי לו היינו לכה"פ ככל הגוים בית ישראל, אז היינו, שלווים ושקטים כמוהם:

וזה שאנחנו אומרים בסליחות, אשמונו מכל עם, בושנו מכל דור, כי האומות העולם הנם שהיו עובדים לחוטבה והתמכרו לבושת, בכ"ז הטיבו מעשיהם במשך הזמן, עד כי במשך הדורות הכירו כבוד ה', ובכל מקום מוקטר מונש לשמו, עד שכמעט נתקיים עליהם דברי הפייטן במוסף ליום כפור, ויזנחו את עצביהם כו', וישו שכם אחד לעבדך, אבל אנחנו במשך השנים הרענו את מעשינו ושחתנו דרכנו, ונחמטע אמונתנו, ויטן כי אשמונו מכל עם, לכן בושנו מכל דור, והסימן לזה כי גלה ממנו משוש כו', ולו היינו לכה"פ דומה לה, אז היה גם לנו עונג ועדן וכבוד כמוהם, ולא להיפך להיות למשל ולשנייה לכל העמים, וא"כ חולפה היא מלדנו לבא ולדפק דלתיך, ועם כל זה דלתיך דפקנו יטן כי רחום וחנון אתה, ובודאי לא תמנע חסדך ממנו, וכן אמר שלמה (שלי כ"א כ"ד כ"ה) תאות עצל תמיתנה כי מאנו ידינו לעשות, כל היום התאוה תאוה, וצדיק יתן ולא יחשך:

והנה הקב"ה יטן שהוא מקור הטוב, ורחמיו מרובים, והמ"ש אדוננו דוד (תהלים קס"ה ט') טוב ה' לכל, ורחמיו על כל מעשיו, לכן יכבש את כעסו

דרוש ד' בית טוביה לנעילה מה

ומלכד שעמדו לפניו בפרץ, עוד היה כל חפץ ויניעם נחונים רק להללח חיינו ואשרנו לעוב לנו כל הימים כי מלכד שפחו אותנו אל ביחס (*) עוד אכלנו מפחם ושחינו מיינס (ר"ל נוונו מזכוסם), וכדאיתא (ברכות י"ז) כל העולם בלו גיוזנין בזכותן (פ"י בזכות הדריקים) כו', דאמר ר"י א"ר, בכל יום ויום ב"ק יוצאת ואומרת, כל העולם בלו גיוזן בשביל חנינא בני כו' :

אך באשר שלא די שלא שבו ישראל אל ה' ככל לבנס, עוד הלכו וחטאו, ואין הקב"ה נוגע בנפשות חמלה, לכן לקח ממנו לדיק אחר לדיק לכפר על נפשותינו. וכדאיתא במדרש (רבה ח"ב) על הכתוב, ועשית את הקרשים, מהו למשכן? אומר ר' אושעיא ע"ש שהוא עומד למשכן, שאם נחייבו שוגאיהן של ישראל כליה, יהא מתמשכן עליהם, אומר משה לפני הקב"ה, והלא עתידים שלא יהי' להם לא משכן ולא מקדש, ומה תהא עליהם? אומר הקב"ה אני נוטל מהם לדיק אחד וממשכנו בעדם ומכפר אני עליהם על כל עונותיהם כו' :

ואחר שפדיין עוד לא שבו מטעותנו, ואין בעל הרחמים נוגע בנפשות חמלה, (ויפתח בדורו כשמואל בדורו), לכן פשט גם שולחנו מעורנו (**) המה הרבנים ומורי הוראה היושבים על מדרן לזכות את הזכאי, ולחייב את החייב, ולדין ולהורות בין דם לדם, ודברי

כעבו גם מהעונבים על ראונו, ולא יעיר עליהם כל חמלו, ולא עוד שאף גם ברוגז רחם יזכר, וכדאיתא במדרש (רבה סעודת פ' י"ד) ובילקוט ישם בשני לשון קלם וז"ל, ר' הוגא כו' בשם ר' לוי, אין בעל הרחמים נוגע בנפשות חמלה כו', ואף בנגעים הבאים על האדם, בתחלה הם באים על ביתו כו', לא חזר הם באים על בגדיו כו', ולבסוף הם באים על גופו (חזר בו יעקב ואם לאו? בדר (שנ):

וכחמד הזה אשר הקב"ה יעשה עם היחיד, כן התנהג אחנו מיום הכדילנו מן התועים וקרבנו לעבודתו. הנה מלפנים היו לנו לדיקים וחסידיים וקדושי עליון אשר מסרו את נפשם תחת נפשנו, ועמדו לפנינו בפרץ ע"י חפלתם, ולא נתנו למלאך המשיח לבא אל בתינו לנגיף. משה! דכתיב ביה (שמות ל"ב י"א) ויחל משה את פני ה' אלקיו ויאמר למע ה' ימרה אפך בעמך וכו', ואמר (שם סט"ז ל"ב) ועתה אם תשא את חטאתם, ואם איני מחני נא מספרך אשר כתבת. וכתיב (תהלים ק"ו כ"ג) לולי משה בחירו עמד בפרץ לפניו להשיב חמתו מהשחית. ואיתא (ב"מ ואתרין') אמר משה, יאבד משה ואלף במשה, ואל יאבד אחד מישראל. פנחס! דכתיב, ויעמד פנחס ויפלל, ותעצר המגפה (תהלים ק"ו כ"ג) שמואל! דכתיב, ויועק אל ה' כל הלילה. ועוד ועוד :

(*) ר"ל שהיו לנו סזר מזר ומפנעים רעים, כהבית הזה אשר הוא מחסה לנו מורם

וממסר :

(**) ר"ל בעלי התורה כמו שמלה לכה קנץ תהיה לנו (ופירש"י עשיר אחת בזירה ומחירת היא כדך כשמלה) והמכשלה הזאת (שאנו נכשלים בה באיסור או

ודברי ריבות בשער:

והנה אחר שעי' נגעי עונותינו

הבחים נחנו (ר"ל שהלדיקים

ספו והבגדים נקדשו (ר"ל בעלי

חורה כמעט חמו) והלבבות נחמטו

עד שמלכד שמפניע אין בעדנו, אין

לנו גם מי שיכפר על עונותינו, לכן

אם נלך עמו בקרי עוד, אזי מי יעלה

במלאך המשחית שלא יבוא אל בתינו

לנוף, ולא יפגע בנפשנו חלילה?

וזהו שאנו משכימים ואומרים,

מרבית צרכי עמך, הן בעבודת

הקדש, והן בלרכי גופס, ודעתם קצרה:

ש'אין יודעים באיזה אופן להשיג

כל לרכיהם, מחסורם ומשאלותם,

בל יוכלו לספרה, אדמחם שדנה,

ובחיהם נהרסו, ומארלס 'נגרשו,'

והנה זה קרוב לאלפים שנה

נעים וגדים, ומטולטלים בגולה, חיתו

יער יחרקו עליהם שניהם, והכפירים

שואגים לטרף, ואין 'לנו איש אשר

יגא, ואשר יבוא לפניהם, ויעמוד לפניהם

בפרץ, יטן שמחלה גרשנו מביתו,

וספו אחד אחד, ואח"כ תמו מכל

וכל הלדיקים והחסידיים יודעי פגיעה,

ואחר שעדיין לא שזנו מטעותנו, לכן

נפשנו, גם שמלחנו מעורנו, המה הצעלי

חורה, עד שערומים נותרנו, וע"כ

רבחה הרעה (*), ולא השגנו ישועה:

ועתה פנים אין לנו פניך, עודי

לחלות, באשר שגס אחר כל

אלה עיר פשענו ומרדנו והעונו

מסילות, רק צדקה לך לבד נבקש

במערכי תהלות, ובאשר שלדיק אחי,

לכן אנו בטוחים שתעשה עמנו לזקה

וחסד וחוליא מלרה נפשנו, ולעומת

היסורים והלער מהמחסור והכפן אשר

נכבול לע"ע בגלותנו המר, באו שני

נביאים לנחמנו מינונו ולרות לבבנו,

ויבטיחו לנו, כי בא יבא יום אשר כל

הארץ יכירו כבוד מלכותו, ומלאה כל

הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים,

ואז יוסר העול ברזל מעל לוארנו,

ונשוב קוממיות לארצנו, ונאכל לחמנו

שם מיגיע כפנו, ולא נכוש ולא נכלס

לעולם ועד:

והנה הראשון הוא החוזה (ישעיה ס"ח

"") המבשר את גאולתנו ואת

פדות נפשנו, ואומר ישראל נושע בה'

תשועת עולמים (פ' יסועה שלא

תהיה אחריה שעבוד עויר), כדאי'

(סכ"ח א' בש"ח) ואמר ר' אחי, אחר

הקב"ה בעוה"ז הייחס נושעים מבני

אדם, במלרים ע"י משה ואהרן כו', וע"י

שהיו בשך ודם, הייחס חוזרים

ומשתעבדים, אבל לעיל אני בעצמי

גואל אתכם, ועוד יותר אין אתם

משתעבדים, שנאמר ישראל נושע

בה' תשועת עולמים, (ועיין ילקים

זכריה רכז חק"ז). ואם לא תלערכו לידי

מתנת בשך ודם, אז לא תבושו מאחרים

ולא תכלמו מעלמכם עד עולמי עד:

והשני

בהיתר, בטומאה או בטהרה) תחת ידך (הוא, שאת יודע להורות לנו) ועיין בתלמוד ז'

(חגיגה י"ד).

(*) וזהו הקללה אשר נאמרה בתוכחה (דברים כ"ח ס"ז ס"ח) תחת אשר לא עבדת

את ה' אלקיך בשמחה ועונו לב מרוב בל, בעוד שהיה בידך כל מיני מאכל, ובגדי

חמודות, על הארץ הטובה אשר נתן לך ה' אלקיך, לכן תגלה מארץ, ותחרק מעל אדמתך,

ועבדת את אויביך אשר ישלחנו ה' בך, ברעב וחסר כל:

דרוש'ד' בית טוביה לנעילה מז

והשני המזוה (יחל'כ' כיו) מבשר ואומר, כי בא יום אשר ואכלתם אכול ושבוע, כי לפני המחזר על הפתחים אין נותנין לו אלא דבר מועט כמש"ל, עד שלפעמים אין די לו להשביע את נפשו, אבל אתם האכלו וחסכו חמיד, וזה יהיה לכם למופת חוקר, כי לא בתורת נדבה אני נותן לכם רק מפרי ידיכם תאכלו, ועי"ז תשבעו לחם. וכמ"ס (ישעיה ג' י"ד) אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו, ולכן לא יבושו עמי לעולם, ועוד וידעתם כי בקרב ישראל אני, לא כעניים המחזרים על הפתחים, שלא ירבו בנפשיהם עוץ לבא אל הבית פנימה, ובעה"כ מתרחק עלמו מהם, ולא

ישל וימן עמהם, אבל אתם ידעתם כי בקרב ישראל אני וגו', ועי"ז ולא יבושו עמי לעולם :

ואפשר דלכן נאמר הפסוקים אלו במוש"ק משום דאיתא במס' (עירובין ס"ג) הריני נזיר ביום שבן דוד בא, מותר לשתות יין בשבתות וימים טובים (דודאי לא אתי משיח האידנא, רש"י) ואסור לשתות יין כל ימי החול (דילמא אתי, רש"י) ולכן מיד במוש"ק שאפשר למשיח לבא, נזכר הבשורות טובות אשר נאמרו לנו מפי נביאינו הקדושים, ונשמח ע"י הבטחת הקב"ה בביאת המשיח, אשר אנחנו מחכים עליו בכל יום שזא יבא ולא יאחר, ובא לציון גואל, במהרה בימינו בקרוב אמן ואמן :

